ЁШ ЛЕНИНЧИ

Ўзбекистон комсомол-ёшлари рўзномаси

1991 йил 15 январь Сешанба № 8 (13.694).

Баҳоси: Обуначиларга — 6 тийин. Сотувга — 10 тийин.

• АССАЛОМУ АЛАЙКУМ, АЗИЗ МУШТАРИЙ! • السلام عليكم، عزيز موشترى!

ЁШЛАР СИЁСАТИ—ДОЛЗАРБ МАСАЛА

Ўрта Осиё жумҳуриятлари ва Қозоғистон ССЖ халқ депутатлари Кенгашларининг қўмиталари ва комиссиялари, шунингдек комсомол қўмиталари вакилларининг музофот семинар-кенгаши ўз ишини якунлади. Қуйида унда иштирок этган айрим вакиллар фикрлари билан танишасиз.

А. ШАРОНОВ, БЛКЁИ Марказий Қўмитаси котиби, ССЖИ халқ депутати:

— Ёшлар сиёсатига бағишланган музофот семинар-кенгаш ўтказишимизнинг ўзи жуда катта иш. Чунки яқин-яқингача бу муаммога умуман эътибор берилмасди. Худди у йўқдек. Биринчи бор жумҳуриятдан тортиб вилоят даражасигача бўлган шунча депутатни йиғишга муваффақ бўлдик. Дастлабки куни юзга яқин киши қатнашди. Уларнинг ҳаммаси бевосита ёшлар сиёсати билан шуғулланишади.

Шахсан мен учун семинар натижаси қониқарли. Музофотдаги вазият ҳақида зарур маълумотга эга бўлдик. Шундан келиб чиқиб энди кўпгина ҳужжатларга ўзгаришлар киритамиз. Дейлик, биз Москвадан туриб ёшларнинг ижтимоий хизматига урғу бераётган бўлсак, бу ерда ишсизлик, муаммоси долзарб бўлиб турганини кўрдик ва ҳоказо.

Ҳозир биз келишиб олдик: шу йилнинг март-апрель ойларида Қирғизистонда, апрель-майда Қозоғистонда айнан шаҳар, ноҳия даражасида бу иш билан шуғулланаётган кишиларни йиғамиз.

Жарқин РАҲИМЖОНОВ, Жамбул вилояти комсомол қўмитаси ижтимоий-сиёсий бўлим мудири:

— Семинар жуда [illegible] руҳда ўтди. Ўзим учун анча фойдали маълумотга эга бўлдим. Қирғизистон, Тожикистон, Ўзбекистон, Туркманистондан келган йигит-қизлар билан танишдим. Биз бир-биримизни яхши билишимиз керак, ишламиз, ҳаётимиз ҳақида четдаги ахборотдан эмас, бевосита суҳбатлар чоғида хабардор бўлишимиз керак. Семинар-кенгаш шундай имконият яратди. Бунинг учун унинг ташкилотчиларига раҳмат.

Яна бир гап. Танаффуслар чоғида бошқа жумҳуриятлардан келган ҳамкасбларимда ҳам бизникига ўхшаш қўлланмаларни кўриб қолдим. Самарқандлик, ленинободлик йигитлардан сўраб бир нусхадан олдим. Афсус, бошқаларда қолмаган экан. Агар бу тадбирлар мажмуаси шу ернинг ўзида кўпайтирилиб ҳаммага тарқатилса, нур устига аъло нур бўларди.

Ойбек АЛИМОВ, Самарқанд вилоят комсомол қўмитаси ёшларнинг ижтимоий-иқтисодий муаммолари бўлими мудир ўринбосари.

— Мен ҳам семинарга ҳозир ҳамкасбим айтгандай тадбирлар мажмуасини олиб келган. Қизиққанларга бир нусхадан тарқатдим. Вилоятимиз ёшларининг ижтимоий-маиший аҳволини яхшилаш юзасидан биринчи галда бажарилиши лозим бўлган тадбирларни халқ депутатлари вилоят Кенгашининг ёшлар ишлари бўйича доимий комиссияси ва вилоят комсомол қўмитаси биргаликда ишлаб чиқишган. У вилоят Кенгаши сессиясида қабул қилинди. Биздаги муаммолар ўхшаш, шунинг учун уни такрорлаб ўтиришга ҳожат бўлмаса керак. Вилоятда ҳозир ҳаммаси бўлиб 44 хўжалик ҳисобидаги марказларимиз ишлаб турибди. Ишлаб чиқаришда банд бўлмаган ёшлар сони 44606 нафар. Улар 18 дан 29 ёшгача бўлган йигит-қизлар. Албатта, марказларимиз ишсизлик муаммосини ҳал қилолмайди, бироқ ёшларга амалий ёрдам бераяпти.

Шу билан бир қаторда ёшларнинг илмий ва амалий сиёсатини амалга ошириш учун Италия билан биргаликда «Ёшлар ва тараққиёт» ассоциацияси тузилаётир.

Биз тез-тез учрашиб туришимиз, амалга оширишга улгурган ишларимиз якунларини кўриб чиқиб, янги тадбирлар белгилаб олишимиз керак. Дейлик, йилига бир марта. Семинарда бу ҳақда гап бўлди. Умид қиламизки, яна учрашамиз.

Фурқат НЕЪМАТ, «Ёш ленинчи» махсус мухбири.

ПЛЕНУМ БЎЛИБ ЎТДИ

Ўтган шанба куни Наманган вилояти фирқа ва комсомол қўмиталарининг қўшма пленуми бўлиб ўтди. «Ёшлар тарбиясини такомиллаштириш, уларда фаол ҳаётий позицияни шакллантириш ва вилоятда ижтимоий вазиятни яхшилаш юзасидан фирқа ва комсомол ташкилотлари вазифалари тўғрисида»ги масала кўрилди. Унинг юзасидан вилоят фирқа қўмитасининг биринчи котиби Б. Ҳакимов, Наманган вилоятида давлат ёшлар сиёсатини амалга ошириш юзасидан вилоят комсомол қўмитаси томонидан ишлаб чиқилган ёшлар ҳаракатномаси бўйича вилоят комсомол қўмитаси биринчи котиби М. Жўрабоев маъруза қилдилар.

Маърузалар юзасидан музокаралар бўлиб ўтди.

Пленумда Ўзбекистон Комфирқаси Марказий Қўмитаси котиби ўртоқ Ж. Ҳамидов нутқ сўзлади.

Ўзбекистон ЛКЁИ Марказий Қўмитаси котиби К. Жуманиёзов иштирок этди.

(Пленум тўғрисида батафсил ахборотни рўзномамизнинг кейинги сонларидан бирида ўқийсиз).

МАРҚАЗ ИШ БОШЛАДИ

Москвада ССЖИ Ёш журналистлар уюшмаси қошида чет эллар билан савдо-сотиқ олиб бориш йўлларини ўргатувчи марказ иш бошлади. Малакали мутахассислар, тажрибали чет эллик тижоратчилар бу ерга вақтинча таҳсил олишга келганларга савдо-сотиқ, тижорат ишларини тезда йўлга қўйиш сир-асрорларини ўргатадилар ҳамда улар билан ўз фикр-мулоҳазаларини ўртоқлашадилар. Шунингдек, марказда компьютер, дисплей ва бошқа турли хил техникалардан фойдаланиш кўникмалари ҳам ҳосил қилинади.

Марказ ёши, касби, мутахассислигидан қатъи назар барча хоҳловчиларни шартнома асосида ўқишга қабул қилади. Уюшма аъзолари учун эса пуллик курснинг ярим фоизи марказ ҳисобидан тўланади.

(Ўз мухбиримиз).

ҚИШКИ СИНОВ

Ҳозирги кунда толибу талабаларнинг ташвиши ҳар қачонгидан ошган. Негаки, қишки имтиҳонлар давом этаяпти. Жумҳуриятимизнинг вилоят ва туманларидан келган сиртқи бўлим талабаларига имтиҳон ва синовларни топшириш осон кечмаяпти. Уларнинг яшаш жойлари йўқ. Кимдир яқинлари уйида, кимдир шоҳбекатларда тунаб «талабалик олтин даврини» ўтказаяпти. Иложини қилган фарзандини опчиб, турмуш ўртоғини, акасини, укасини ёрдамга олиб келиб синовларни топшираяпти. Иложсизлар...

Ўзбек филологияси куллиёти жойлашган тўртинчи қаватда талабаларнинг адоғи йўқ. Ўқитувчи Афтониддин Эркинов (пастдаги сурат) 3-курс талабаларидан имтиҳон олаяпти. Бошқа икки суратда эса талабаларнинг синовларга тайёргарлик кўраётган онлари акс этган.

Сураткаш: Жўра БОБОРАҲМАТ.

Қувонч тарк этмасин сизни!

(ХИВА ШАҲРИДАГИ 20-БОЛАЛАР УЙИДАН РЕПОРТАЖ)

Анвойи гуллар. Кўкка бўй чўзган азим дарахтлар. Зилол ҳовуз. Бахтли болалик акс этган ҳайкаллар. Кўм-кўк мажнунтоллар ҳам келажак эгаларига бош эгиб таъзим қилаётгандай.

Бу ерда болалар алоҳида меҳр-муҳаббат оғушида камол топяпти. Ҳар кун, ҳар соат, ҳар дақиқа кўнгилли ўтади. Кимдир кутубхонага шошади. Кимдир куй-қўшиқ ўрганади, рақсга тушади. Кенг ва ёруғ хоналар, клуб, спорт майдони, сув ҳавзаси, шинам ётоқхона, ошхона болалар хизматида. Лекин барибир нимадир етмаётгандек, кўнгли кемтик уларнинг. Келинг, яхшиси бу ҳақда уларнинг ўзларидан эшитайлик.

Жуматул БЕКЖОНОВА: Тўғриси, мен ота-онамдан кўрмаган яхшиликни бу ерда — болалар уйида кўрдим. Директоримиз Вера Борисовна Пак худди ўз онамдай бўлиб қолган. Ҳамиша бошимизни силаб, яхши гапларини аямайдилар. Ўқишда ва жамоат ишларида фаол қатнашганим учун ўтган йили Қора денгиз соҳилидаги «Артек» кашшофлар лагерига юборишган эди. У ерда мириқиб дам олдим. Кўплаб дўстлар орттирдим. Ҳозир ҳам улар билан хат ёзишиб тураман.

Суҳбатимизга **Вячеслав ТЕРИН** қўшилди. «Майлими, — деди у, — олдин бир қўшиқ айтиб берсам. Кейин гаплашсак?» Вячеслав гитарани олиб куйлашга тушди. Қўшиқ айтаяпти-ю мовий кўзлари беғубор осмонга қадалган. Ким билсин, унинг мурғак қалбида нималар туғён ураяпти шу топда. У ўз дардини, қувончини қўшиқ ёрдамида дўстлари билан баҳам кўраётгандай эди.

— Мен бу ерга бундан беш йил муқаддам келган эдим, — дея ҳикоясини бошлади Вячеслав. — Менинг ҳам бошқалардек ўз отаонам, ўз туғилган уйим бор эди. Аммо тақдирнинг аянчли зарбаси кутиб турган экан. Урганчда яшар эдик. Бир куни онам ҳеч кимга ҳеч нарса демай, уйдан чиқиб кетганича қайтиб келмади. Ҳали-ҳануз унинг қаерда эканлигини ҳеч ким билмайди. Устига-устак дадам ҳам Газлида хизмат сафари пайтида тасодифан ҳалок бўлди... Мана ҳозир саккизинчи синфда ўқияпман. Мактабни тугатгач, ҳунар-техника билим юртига кириб ўқимоқчиман.

...Гулзорга тикилиб хомуш турган бир қизча нигоҳимизни тортди.

— Ҳозир унга савол бериб, кўнглини ўртаб бўлмайди, — деди тарбиявий ишлар бўйича директор ўринбосари Озод Зарипов. — Гоҳи-гоҳида шундай хаёлга берилиб, ўзини четга олади. Нималарнидир ўйлайди. Кейин барибир тенгдошларига қўшилиб кетади. Ўзи жуда интизомли, аълочи ўқувчи, жамоатчи. Бу йил «Артек» кашшофлар лагерига юборамиз. Бешинчи синфда ўқийди. Зуҳра Собирова.

Шу пайт болалар уйи дарвозаси олдига «Волга» машинаси келиб тўхтади. Ундан узун бўйли, барваста бир киши тушиши билан болалар уни ўраб олишди.

У Абдулла Аширов, болалар уйининг собиқ тарбияланувчиси экан. Ҳозирда ноҳия марказий касалхонасининг тажрибали хирурги. Тиббиёт фанлари номзоди. Тўрт фарзанднинг отаси, олти неваранинг бобоси. Тез-тез бу даргоҳга келиб, болалар билан учрашиб, суҳбатлашиб тураркан. Болаларга ёрдам кўрсатувчи доимий комиссияга раис қилиб сайланган.

Абдулла ака билан узоқ суҳбатлашдик. У киши 1942-1952 йилларда бу ернинг шароити жуда оғир бўлганлиги, бугун эса аҳвол яхши томонга ўзгаргани ҳақида сўзлади.

— Мана, — деди Абдулла ака суҳбатимиз сўнггида — бугун бирданига тўрт нафар тарбияланувчи Дима Романьков, Қаҳрамон Саъдуллаев, Бахтиёр Тиллаев, Ҳамдам Раззоқовларнинг туғилган кунлари экан. Мени ҳам таклиф қилишди. Дунёда болаларни қутлашдан, уларнинг чеҳрасидаги табассумни кўришдан ортиқ бахт борми?

Биз ҳам Абдулла аканинг гапларига қўшилиб, кичкинтойларни қутлаш учун ичкарига, шўхчан куй таралаётган хонага йўл олдик.

Абдулла САФО, Хоразм вилояти.

Тахририятга хат келди

Душанбадан—шанбагача

ЁКИ УЛАРНИ ЎҚИГАНДАН СЎНГГИ ЎЙЛАР

ЯНГИ ЙИЛ илк ойининг ҳам ярмиси ортда қолди. Тан олиш керак, бу кунлар ташвиш, эртанги кун қайғуси, изланиш билан ўтмоқда. Мамлакат, шу жумладан жумҳуриятимиз бозор иқтисодиёти бўсағасида. Турмушимиз оғир ва мураккаб. Халқимиз ўзига хос инқилобий жараённи бошидан кечирмоқда. У нималарни беради? Буни эртанги кун кўрсатади?

Мактублар. Рўзномамизга ҳар куни юз ва ундан кўпроқ хатлар келаётир. Йил бошидан буён 1000 дан ошиқ хат олинди. Уларда жумҳуриятимиз нафаси, халқимиз, ёшларимиз ҳаёти, меҳнати ва тақдири акс этган. Эндиликда муштарийлар ҳеч нарсадан ҳайиқмай камчиликларни, муаммоларни рўй-рост ёзмоқдалар. Бу ҳам катта бахт. Ана шу ошкора фикрларни, аччиқ танқид, таклиф ва истакларни ўқиб, ҳали жойлардаги Шўролар ҳокимияти жуда катта ишларни амалга оширишлари кераклигини ўйлайсан. Ҳар бир халқ нойиби, масъул раҳбар ўз ишига виждонан давр талаби асосида ёндошса бу кунларга тушиб ўтирмасдик. Бизнингча ҳозирги кунда тежамкорлик, «Етти ўлчаб бир кес» қабилида иш юритиш ниҳоятда зарур.

Оғир дамларда одамларнинг бир-бирлари билан иноқлиги, дўстлиги, ҳамфикрлиги жуда муҳим. Ҳозирги кунда ўйламай-нетмай айтилган нохуш бир сўз нималарга олиб келмайди, дейсиз. Миш-мишларга учмаслик, оғир ва узоқни кўзлаб ҳаракат қилиш ҳар биримизнинг муқаддас бурчимиз. Ғанимлар кўз тикиб турибди. Бизнинг озгина лоқайдлигимиз, кўпчилигимизнинг ҳар хил гап-сўзларга ишонувчанлигимиз, соддалигимиз улар учун жуда қўл келиши мумкин. Кўр ҳассасини бир марта йўқотади, дейди доно халқимиз. Ўйлайманки Фарғона, Паркент, Ўш, Наманган фожиаларини бошидан кечирган халқимиз, унинг муносиб келажаги бўлган ёшлар энди пухта ўйлаб ҳаракат қилишади. «Сутдан оғзи куйган қатиқни ҳам пуфлаб ичади», деганлар-ку, ахир.

Хатларни ўқиймиз. Сирдарё вилояти Гулистон ноҳиясидаги «Юлдуз» асаларичилик давлат хўжалигининг 14-мактаб ўқитувчиси Хўжаёр Эшмирзаевнинг Иттифоқ шартномаси хусусида куйинчаклик билан ёзган ошкора мактуби кўпчиликнинг ички кечинмаларини, фикр-ўйларини ўзида мужассамлаштирган. «Менимча, дейди у ўз мактубида, Иттифоқ шартномасини имзолаш учун аввало яна бир мукаммал қайта ишланган нусхасини халқ ҳукмига ҳавола этиш керак. Шартноманинг амал қилиш муддати аниқ кўрсатилиши лозим. Халқ уни қўллаб-қувватлагани ҳақида сайловдагидек овоз берсин ҳамда ўз фикрини қисқача баён этсин».

Эндиликда рўзномамизни ўқимайдиган ва унга ўзининг аниқ фикрини билдирмайдиган ҳақиқий муштарий кам топилади. Жуда кўп хатлар «Ёш ленинчи» ҳақида. Бу йил ёшлар нашри 380 минг нусхада чоп этилмоқда. Ўқувчиларимиз рўзнома номини ўзгартириш ёки аксинча, ўзгартирмаслик ҳақида жуда кўп таклифлар билдиришган. Бу ҳақда 200 дан ортиқ хат олинган.

Уларда рўзномада эълон қилинган ҳар бир мақолага ўз муносабати ҳам билдирилади. Бу ўринда, айниқса, Чортоқ шаҳрида истиқомат қилувчи отахонимиз Ҳабибуллохон Юсуфжон ўғлининг қатор мактублари ибратлидир. Отахонимиз «Ёш ленинчи» да эълон қилинган ҳар бир муаммоли мақолага ўз фикрини билдиради, хат йўллайди.

Қўлимиздаги мактубларида эса у киши рўзноманинг илк сонида босилган шоиримиз Жамол Камол ҳамда иқтисодчи олим Фарҳод Рўзиевнинг мусоҳабаларида кўтарилган масалалар кўпчиликка маъқул келганлигини ёзганлар. Шу сондаги видео марказлар ҳақидаги муаллиф фикрини маъқуллайди ҳамда «тарбия ўчоғи» деб ном олмиш бу жойларни тезда тартибга солишга даъват этади.

Рўзномада эълон қилинган айрим мақолалар эълон қилинганига уч-тўрт ой бўлган бўлса ҳам ҳамон ўқувчилар назарида турибди. Янги мавзулар кўп вақтгача ўқувчиларнинг ёдидан кўтарилмайди. «Дарёлар туташган манзил» мақоласи ана шулар жумласидан. Хоразмлик муаллим Назира Қаландарова ёзади: «Дарёлар туташган манзил» мақоласи қишлоғимиз тарихи ва ўзлигимизни англашда биринчи қадам бўлди, десак арзийди. Биз ана шу мақолани тайёрлаган воҳамизнинг талантли қалам соҳиблари бўлмиш Матназар Абдулҳакимов билан Рўзмбой Ҳасановларга миннатдорчилик билдирамиз».

Кейинги пайтда рўзномага одамлар орасида меҳр-оқибат йўқолиб бораётгани, ўғрилик, савдогарчилик авж олаётгани ҳақида кўплаб хатлар келмоқда. Пскентлик муштарийимиз Абдурашид Тўлаев халқимизнинг миллий удумларини унутмаслик, бир-бирларимизга оға-инидек меҳрибон бўлиш, ёшларга катта эътибор бериш кераклигини алоҳида таъкидлайди. Ҳатто айрим одамлар босар-тусарини билмай қолишди, қадриятларимизни унутишди. Ўйламайдики, бир кунмас бир кун у шу одамлар кунига қолишини.

Рўзномага 100 дан ортиқ шикоят мактублари келган. Улар ҳақида бугун батафсил тўхталмоқчи эмасмиз. Бу хатларни эътибор билан ўқиб чиқдик. Кераклигини тегишли ташкилотларга юборамиз. Айримлари билан мухбирларимиз шуғулланишади. Лекин вилоятларда, ноҳияларда ҳамон қонунларга риоя этмаётган, жумҳуриятимиз Президенти И. А. Каримовнинг халқимиз тақдирини ўйлаб чиқарган фармонларига жиддий эътибор бермаётган тепса-тебранмас раҳбарлар ҳамон бор. Уларга нисбатан бундан кейин ҳам «Ёш ленинчи» аёвсиз кураш олиб боради.

Таҳририятга «Союзпечать» дўконларида «Ёш ленинчи» рўзномаси кам сотилаётгани ҳақида ҳам ўндан ортиқ хат келди. Биз муштарийлар фикрини алоқа вазирлигидаги масъул ўртоқларга етказамиз. Улар ҳам кўпроқ ўзлари ҳақида ўйламасдан, топширилган иш, вазифа тўғрисида бош қотирсалар яхши бўларди. «Союзпечать»нинг пойтахт ташкилотларида иш ҳамон кўнгилдагидек эмас. Ташкилотлар, шу жумладан, «Ёш ленинчи» рўзномаси таҳририяти хизмат юзасидан фойдаланадиган обуна нашрларини ҳамон олаётгани йўқ. Бунга ким айбдор? Уларни топишни ва тегишли жазо беришни жумҳурият алоқа вазирлиги зиммасида қолдирамиз.

Хатлар... Уларнинг ҳар бири ҳақида тўхталиш жуда қийин. Биз муштарийларга яна бир бор ўз талабимизни айтиб ўтмоқчимиз. Хатларингизни тегишли ходимларимиз ўқиб чиқишади. Лекин ҳамма мактубларга жавоб бериш мушкул. Шунинг учун ҳам бўлимларимиз бу йилдан бошлаб, рўзнома талабига жавоб берадиганларини олиб қолаётир. Хафа бўлмайсиз, айрим хатларга жавоб ололмасангиз. Чунки таҳририят вазифасига алоқаси бўлмаган масалалар кўтарилган хатлар энди эътиборга олинмайди. Замон ўзгармоқда, шу билан бирга талаб ҳам.

АЗИЗ МУШТАРИЙЛАР! Сиз билан хатларингиз орқали суҳбатлашдик, фикр билдирдик, дардингизга шерик бўлдик. «Ёш ленинчи» бундан кейин ҳам Сизнинг энг яқин маслаҳатдошингиз, дўстингиз бўлиб қолиш учун ҳаракат қиламиз.

Ж. РАЗЗОҚОВ,
«Ёш ленинчи» рўзномасининг бош муҳаррири.

Шу сонга хабар

Йўлингиз бехатар бўлсин!

Йўл ҳаракати қоидаларига тўла риоя этмаслик, транспортларни маст ҳолда бошқариш туфайли қанчадан-қанча кишилар ҳаётдан бевақт кўз юммоқдалар. Биргина Тошкент вилоятининг ўзидагина ўтган 1990 йил давомида 405 минг 523 марта ҳаракат қоидалари бузилган. Бунга пиёдалар ҳам ўзларининг муносиб «улушлари»ни қўшишган.

Кўча тасодифларга тўла деб бежиз айтишмайди. Вилоятимизда йил мобайнида 2211 марта йўл-транспорт ҳодисаси қайд этилди. Натижада 511 киши ҳаётдан барвақт кўз юмди. 2404 киши эса турли даражадаги тан жароҳати олди. Ёки бошқача қилиб айтганда ўтган йили 1988 йилдагига нисбатан йўл-транспорт ҳодисаси 5,1 фоизга ўсди.

Яна бир ачинарли томони шундаки, мактаб ўқувчиларининг йўл ҳаракати қоидаларини яхши билмасликлари туфайли ҳам авариялар кўпайиб бормоқда. Ота-оналар эътиборидан четда қолган, йўл ҳаракатига амал қилмаган 112 бола ҳаёт билан эрта видолашди.

Кези келганда шуни айтиш керакки, мактабларда 16 соат йўл ҳаракати муаммоларига бағишлаб дарслар ўтилиши керак. Лекин вилоятдаги барча 800 дан ортиқ мактабда бу машғулотлар сифатли олиб борияпти деб бўлмайди. Дарсларни асосан синф раҳбарлари ўтишяпти. Агар ана шу машғулотларни ҳайдовчилик гувоҳномасига эга бўлган кишилар ўтишса мақсадга мувофиқ бўлар эди.

Маст ҳолда машинани бошқариш ҳоллари ҳам тез-тез қайд этилаётир. Биргина ўтган йилнинг ўзидагина 9173 ҳайдовчининг маст ҳолда машинани бошқараётгани қайд этилган. Уларнинг кўпчилиги турли муддатга машинани ҳайдаш ҳуқуқидан маҳрум қилинган. Баъзилари эса 200 сўм миқдорида жарима билан жазоланишган. Мастлик билан машинани бошқарганлардан 209 киши ҳалок бўлган.

Ана шундайлардан бири О. Сафаровдир. У маст ҳолда рулни бошқариб, Ангрен шаҳрида авария содир қилган. Ўзи-ку майлия, оғир тан жароҳати олиб касалхонага тушди. Унинг ёнидаги йўловчи Миронова эса ҳаёт билан видолашди.

Ҳозир қиш. Йўллар яхмалак. Шунинг учун ҳам транспортни ниҳоятда эҳтиёткорлик билан бошқариб, йўл ҳаракати қоидаларига қатъий амал қилиш зарур. Зинҳор-базинҳор ичкилик ичманг. Шундагина йўлларингиз бехатар бўлади.

Маъмуржон АҲМЕДОВ, Тошкент вилояти ички ишлар бошқармасининг Давлат автомобиль инспекцияси бошлиғи, милиция подполковниги.

Ўзингдан чиққан балога...

Тамаки тақчиллиги ҳеч кимга сир эмас. Савдогарлар уни 4-5 баравар нархда қимматига пуллашаяпти. Саида Саидакбарова эса айнан ўша тамаки фабрикасида машинист бўлиб ишлайди.

Яқинда у 120 пачка «Голубой купола» сигаретини ишхонасидан ўғирлаб олиб чиқиб кетаётганида милиция ходимлари томонидан ушланди. Киров ноҳия халқ судининг қарори билан унга 150 сўм миқдорида жарима солинди.

О. ЗИЁВУДДИНОВ.

Учар йигит

Неъматилла ҳали ёш. Эндигина 26 ёшга қадам қўяяпти. Шундай бўлишига қарамасдан учарликда уни олдига тушадиганлар камдан-кам топилади. Ўзи «ёғли» жойда—«Анҳор» кафесида ошпаз бўлиб ишлайди. Топиш-тутиш жойида.

Лекин у борига қаноат ҳосил қиладиганлар тоифасидан эмас. Кираверсин давлат дейдиганлар хилидан. Неъматилла Юнусобод даҳасининг «Универсам» дўкони ёнида тамаки сотаётганда ички ишлар ходимлари томонидан ушланди. У ўн пачка «Родопи» сигаретини 30 сўмга сотган. Ёни тинтув қилинганда 20 пачка «Родопи» ва яна 80 пачка «ВТ» сигаретаси топилган. Савдогар Н. Афандиев Ўзбекистон ССЖ маъмурий ҳуқуқ кодексининг 171-моддасига биноан 150 сўм жарима билан жазоланди.

Абдураҳмон ҚУРБОНОВ, Тошкент шаҳар Киров ноҳияси халқ судьяси.

Шу сонга хабар

Чўпонга оғир. Сут соғувчига ундан ҳам. Машинаси бўлса-ку хўп-хўп. Йўқса, қўли узилгудек бўлади 6-7 бош сигирни соғгунча. Яна кунида икки маҳал. Азону қош қорайганда. Уч марта соғиладиган сигирлар ҳам бор. Аммо бу ҳол қишда камдан кам учрайди.

Қисқаси Инобат Қобилованинг ихтиёрида 16 бош говмиш бор экан. Ҳозир бу касбга кўникибам кетган. Ўн йилдан бери қиладиган юмуши шу бўлгач иложи қанча? Лекин унинг меҳнат унумидан нолиб бўлмайди. Бу далилни Инобат ишлайдиган Самарқанд вилояти Хатирчи ноҳияси Куйбишев жамоа хўжалигидагилар ҳам тасдиқлашди.

А. ЭЛМУРОДОВ суратга олган.

XX аср кундалиги

Тельман САТТОРОВ — тарих фанлари доктори, профессор, 1963 йилда Тошкент Давлат дорилфунуни шарқ куллиётини имтиёзли диплом билан битирган. 1964—67 йилларда Москва Давлат дорилфунуни ҳузуридаги Осиё ва Африка мамлакатлари олий билимгоҳи аспирантурасида ўқиган. 1967 йилда «Ироқ жумҳуриятида нефть муаммоси» (1958—1966 йиллар) мавзуида номзодлик диссертациясини, 1982 йилда «Нефть ва Форс кўрфази минтақасидаги араб мамлакатлари халқларининг иқтисодий мустақиллик ва ижтимоий тараққиёт учун кураши» мавзуида докторлик диссертациясини ёқлаган, 1989 йилдан буён Тошкент Давлат дорилфунуни проректори.

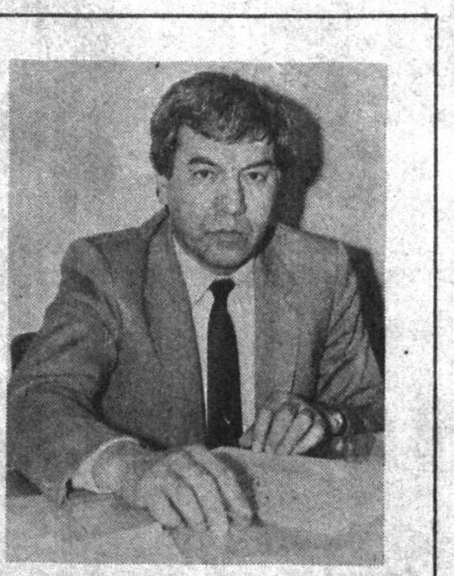

Қуйида Т. Сатторовнинг Форс кўрфазида юзага келган халқаро можаролар ҳақидаги мулоҳазаларини ўқийсиз. Яна шуни мамнуният билан қайд этамизки, муаллифимиз шу кунларда 50 баҳорни қаршилаяптилар. Биз ҳам кўп сонли муштарийларимиз номидан ҳурматли олимимизни муборакбод этамиз.

БУГУН МУҲЛАТ ТУГАЙДИ, ЭРТАГА...

ФОРС КЎРФАЗИ бугунги кунда сайёрамизнинг серjанжал нуқтасига айланган. Мана беш ойдирки, жаҳон халқларини таҳликада сақлаб келаётган, сал учқун чиқса, аланга олиб кетадиган даражада чирсиллаб турган маскан. Бу можароларнинг асосий сабаби Ироқ Жумҳуриятининг мустақил давлат — Қувайтни босиб олгани, албатта. Ироқ томони бу тажовузни қонуний ҳисобласа, қатор давлатлар, шу жумладан, бир қатор араб мамлакатлари ҳам ғайриқонуний босқин, деб баҳоламоқда. Жаҳоннинг барча ахборот воситалари ушбу можарони турли томондан, ўз билганича шарҳлаяпти, қисқаси, бу масалада ҳар кимнинг фикри ҳар хил.

Бироқ шуни айтиш керакки, Форс кўрфази ва ундаги мамлакатларга қизиқиш Ироқнинг тажовузидан олдин ҳам мавжуд эди. Ушбу минтақа барча давлатларнинг диққат марказида бўлган. Хўш, бу қизиқишнинг, «эътибор»нинг сабаби нимада? Четдан қараган кишига, ер шарининг энг саҳро қисмида жойлашган, ҳудуди, аҳолиси камлиги туфайли митти давлатлар ҳисобланмиш Уммон, Қувайт, Баҳрайн, Бирлашган Араб Амирликлари беписанд бўлиб кўриниши мумкин. Дарҳақиқат, 80-йилларнинг ўрталарида Уммон ва Қувайтда тахминан 500 минг, Баҳрайнда 220 минг, Бирлашган Араб Амирликларида 200 минг, Қатарда бор-йўғи 70 минг киши яшарди. Ҳатто Араб шарқида майдони жиҳатдан катта ҳисобланган мамлакат — Саудия Арабистонининг аҳолиси ҳам қарийб 5 миллион эди.

Форс қўлтиғидаги араб давлатларининг ўта индустриал давлатлар кўзини куйдириши бежиз эмас, албатта. Биринчидан, агар ер шарининг сиёсий ва иқтисодий харитасини диққат билан кузатсангиз, араб мамлакатлари ниҳоятда қулай уч қитъа — Осиё, Африқо, Оврупо қитъалари туташган ерда жойлашганини кўрасиз. Бунинг устига уч қитъани туташтирувчи ер, денгиз ва ҳаво йўллари ҳам худди шу Форс кўрфази орқали ўтгани ҳам минтақанинг сиёсий, иқтисодий, стратегик қимматини оширади. Иккинчидан, индустриал давлатлар, аввало АҚШ, араб мамлакатларининг НАТО блоки кемалари қўриқлаб турган асосий денгиз йўли — Ўрта ер денгизи қирғоқлари яқинида жойлашган. Уларни, шунингдек, Саудия Арабистони, Қувайт, Уммон ва Бирлашган Араб Амирликларининг Ҳинд океани ва Қизил денгизни туташтириб турувчи Сувайш каналига олиб чиқадиган Форс кўрфази қирғоқларида сочилиб ётгани ҳам ўзига жалб қилади. Чунки бу давлатлар собиқ социалистик лагерь мамлакатлари ҳудудларига жуда ҳам яқин. Учинчидан, мазкур минтақада ислом оламида баланд обрў-эътиборга эга бўлган ва ислом ватани сифатида катта мавқе тутган Саудия Арабистони жойлашганини назардан соқит қилиб бўлмайди. Тўртинчидан, саноати ўта ривожланган давлатлар тинчлигини бузиб турган нарса араб мамлакатларининг табиий бойлиги, бу ердаги мустақил давлатларнинг табиий ва арзон ишчи кучларидан кенг фойдаланиш имконияти мавжудлигидир.

ФОРС КЎРФАЗИДА жойлашган давлатларнинг табиий бойликлари ҳақида гапирганда бу ўлкадаги биргина қимматбаҳо стратегик ёқилғи — газ заҳираси улканлиги устида тўхталиб ўтишнинг ўзи кифоя. Хусусан, газ заҳираси Саудия Арабистонида 3,2 триллион куб метрни, Қатарда 0,9 триллион куб метрни, Бирлашган Араб Амирликларида 0,6 триллион куб метрни ташкил этади. Ушбу мамлакатлардаги улкан фосфат ва темир рудаси манбалари ҳақида гапириб ўтирмасак ҳам бўлар. Булар ҳали ҳолва. Барча ишбилармонларнинг кўзини ўйнатаётган асосий табиий бойлик битмас-туганмас нефть конларидир. Қиёслаш учун мисол: барча ривожланган ва ривожланаётган мамлакатларнинг аниқланган нефть заҳираси 90 миллиард тоннани ташкил этса, шундан 40 миллиарддан ортиқроғи ёки 46 фоизи Форс кўрфазида жойлашган олтита араб давлатига тўғри келади. Жумладан, Саудия Арабистонида 22,5 миллиард тонна, Қувайтда 13,5 миллиард, Бирлашган Араб Амирликларида 4,2 миллиард тонна нефть заҳираси мавжуд.

Араб нефти ҳақида кўп ва хўп ёзилган. Ёзилганда ҳам уни «ўта арзон», «ўта маҳсулдор», «сердаромад» ва шунга ўхшаш мақтов сўзларга кўмиб ёзишган. Бироқ, АҚШ, Ғарбий Оврупо ва японияликларнинг монополистларини бошқа кўплаб нарсалар ҳам қизиқтиради. Араб нефть конларининг деярли барчаси фаввора каби отилиб чиқадиган манбалар ҳисобланади. Нима бўлганда ҳам 70-йилларда Яқин Шарқдаги конлар АҚШдагига нисбатан 330 марта, Венесуэладагига нисбатан 12 марта кўп нефть берган эди. Дарҳақиқат, бу мақтовларда заррача муболаға йўқ. Шунинг учун ҳам нефть саноатида меҳнат қилаётган арабларга амирқолик нефтчиларга нисбатан етти маротаба кам ҳақ тўланади. Бу ўз навбатида нефть маҳсулотлари ишлаб чиқариш учун сарф-харажатларни анча қисқартиради. Хуллас, Форс кўрфази теварагидаги можароларнинг туб иқтисодий сабаблари ана шулардан иборат.

Ироқ қўшинларининг Қувайтни босиб олиши аввалига минтақавий низо тарифасида қаралиб, кейин эса жаҳон миқёсига ёйилди. Дастлаб тажовузни барча араб давлатлари қоралагандек эди. Лекин вазият бироз ойдинлашгач, араб давлатлари лигасидаги 21 аъзодан 7 таси Ироқни қўллаб-қувватлаётгани маълум бўлди. АҚШ ва бошқа давлатлар қўшинларининг Форс кўрфази минтақасига келтирилиши ҳам кўпчилик арабларни ранжитаётир. Ҳозирги кунда АҚШ қўшинларининг сони 430 мингдан ортиқдир. Шу боис баъзи араб ҳукмдорларининг (энг аввало Саудия Арабистони) обрўйи ҳам тушиб кетди. Чунки улар АҚШ қўлидаги қўғирчоққа айланди.

Шунингдек, Саддам Ҳусайннинг аввал Исроил босиб олган Фаластин ерларидан чиқиб кетсин, кейин биз Қувайтдан чиқамиз, дейиши баъзи араблар назарида уни миллий қаҳрамон даражасига кўтарди. Негаки, у нафақат АҚШнинг ҳукмронлигига, балки Исроил сионизмига қарши курашгича айланди. Яна С. Ҳусайн ислом дунёсини бирлаштирган шахс сифатида ҳам гавдаланди: «худосиз» Ғарбга қарши курашаётганда Қувайтни босиб олган С. Ҳусайн дунёдаги нефть заҳираларининг тўртдан бир қисмига (177 миллиард баррель) эгалик қиларди. Агар у Қувайтни ишғол қилиб қолса, жаҳон бозорида нефть баҳосини ўзи белгилайди.

Ҳозирги пайтда кўпгина араб мамлакатлари раҳбарлари ушбу низони арабларнинг ўзлари АҚШнинг ва бошқаларнинг иштирокисиз ҳал қилишлари керак, демоқдалар. Иордания қироли Ҳусайн, Жазоир президенти Шадли Бенжадид шулар жумласидандир. Аммо ушбу уринишлар ҳозирча ҳеч қандай ижобий натижа бермаётир. Бугун С. Ҳусайн БМТ Хавфсизлик Кенгаши белгилаган муҳлатга кўра Қувайтни ташлаб чиқиши керак. Бироқ Ироқ Президенти зўр бериб урушга тайёргарлик кўраётир. Бағдод шаҳрида одамларни бехатар жойга кўчириш, озиқ-овқат билан таъминлаш ва шу каби масалаларга жиддий эътибор берилди. Ироқ армияси сони 1 миллиондан ошди. Бундан ташқари яна халқ отрядлари, ҳатто мактаб ўқувчилари, хотин-қизлар ҳам ҳарбий машқлар билан шуғулланиб, жанговар ҳаракатга ҳозирлик кўришмоқда. Баъзи араб мамлакатлари, масалан, Ливия, Судан, Фаластин, Яман Ироқ томонида. Хуллас, можаронинг қандай тугашини ҳозир аниқ айтиш қийин. Агар уруш бўлса, ҳар томондан ҳам талофат катта бўлиши шубҳасиздир.

Тельман САТТОРОВ.

Муносабат

БИЛИМ ЮРТЛАРИ ҲИСОБДА ЙЎҚМИ?

БУ ВОҚЕАНИ унутолмайман. Орадан анча вақт ўтган бўлса ҳам... Ўқитувчиларнинг анъанавий кенгаши бўлиб ўтди. Кенгашда билим юртимиздан 6 нафар ўқитувчи қатнашди. Ўша куни кенгашда ноҳия фирқа қўмитасининг котиблари, халқ таълими бўлими мудири Ваҳоб Раҳимов, комсомол қўмитасининг саркотиби Парда Маматов, вилоят касаба уюшмаси кенгашининг фан ва ўқув юртлари бўйича раиси Адила Кўбаева ва бошқа бир қанча обрў-эътиборли кишилар йиғилишда савлат тўкиб ўтиришди. Аммо, ноҳиямиздаги билим юртларининг фаолиятлари ҳақида бир оғиз ҳам лом-мим дейилмади. Ҳатто ноҳиядаги икки ҳунар масканидан бирорта вакил ҳам музокарада қатнашмади. Хуллас, шундай айём кунида на халқ таълими бўлимидагилар, на бошқа мутасаддилар «ҳолларинг қандай» деб сўрашни ўзларига эп кўришмади. Ўқитувчиларга қилинган ҳурмат ва эҳтиром, билим юрти мураббийларига қилинмади. Энг ачинарлиси, ўша куни кенгашдан чиққан барча ўқитувчиларга савдо магазинларидан камёб молларни олиш учун имконият яратиб берилди. Аммо, бизлар сўраганимизда ноҳия халқ таълими бўлими касаба уюшмаси раиси Ибодулла Шодиёров ҳеч тап тортмасдан «Сизлар ноҳия халқ таълими бўлимида ҳисобда йўқсизлар, қаердан топиб берай. Товарларни сизга сотмаслигимиз керак. Ўзимизни ўқитувчиларимизга мўлжалланган» деб жавоб берди. Бундай маломатдан ўзимизни қаерга қўйишни билмай қолдик. Наҳотки, ҳунар-техника билим юртларининг ўқитувчилари ҳисобда йўқ?! Ақл бовар қилмайди.

Бир кунлик тантана ҳам бизга татимади. Энди 55 ва 40-ҳунар-техника билим юрти ўқитувчилари ноҳиядаги тадбирларда қатнашмаса ҳам бўлаверадими?! Бошимизни қаёққа урайлик? Балки, бунга Пастдарғом ноҳияси фирқа қўмитаси, ноҳия Кенгаши мутасаддилари ва ноҳия халқ таълими бўлими мудири Ваҳоб Раҳимовлар биргаликда жавоб беришар.

Холмамат ИСМАТОВ,
Самарқанд вилояти, Пастдарғом ноҳиясидаги 55-ўрта ҳунар-техника билим юртининг тарбиявий ишлар бўйича директор ўринбосари.

Бизни ўйлантираётган муаммолар

ЖАВОБИ БОРДИР?

Таллимаржон — Қашқа воҳасидаги саҳро бағрида қад ростлаган мўъжаз шаҳарча. Бу ерда 7 мингга яқин чўлқуварлар истиқомат қилишади. Даъфатан кўргани келган киши гўзал шаҳар экан, деб ўйлаши табиий. Бироқ, шаҳар атрофини айланиб чиқиб, канализация оқаваси қаёққа оқизилаётганлигини кўрган киши ҳайратдан ёқа ушлайди.

Шу нарса диққатга моликки, шаҳарда алоҳида штатда эколог ишлайди. Бироқ, у кишини ахтариб топа олмадик. Сўнгги кунларда бир неча бор сим қоқдик. Аммо, дарак бўлмади.

Таллимаржон шаҳар санитария врачи Хидир Худойназаров билан ҳамкорликда айландик. Рости шаҳардан шундоқ чиқишингиз билан темир-терсак, бетон қолдиқлари, турли чиқиндиларга дуч келасиз. Оз эмас, кўп эмас юзлаб тонна айқаш-уйқаш ётган темир ғарамларини кўрасиз. Шунча темир қаердан келиб қолганлигига ақлингиз бовар қилмайди. Бутун шаҳарнинг теварак-атрофи ана шундай «темир тоғ» билан ўраб олинган.

— Оқава сувларини тозалайдиган махсус иншоот қурилганми? — сўраймиз ҳамроҳларимиздан.

Улар индашмайди.

Оқава-чиқинди, канализация сувларини тозалаб чиқариб юборишга мўлжаллаб қурилган иншоотга келамиз. Ҳамид Рўзиқулов деган йигит шу ерда хлоратор бўлиб ишларкан.

— Сизлар ҳам комиссиями?! — у нописандлик билан гапиради бизга. — Бу ерни текширмаган комиссия қолмади. Нимага комиссиябозлик? Ҳаммаси ҳам дағдаға билан келишади-ю, кетишади. Сизлар ҳам ўшаларнинг бирида. Мана, иншоот. Бу иккинчиси. Олдингиси, сал нарироқда эди. Ишламасдан бузилиб қолгач, янгисини қуришди. Бу ҳам бузилиб қолди. Йиллаб қуришади, олти ой ишламайди. Икки иншоот учун, менимча, давлатнинг бир неча ўн минг сўми сарф бўлган. Аммо, фойдаси-чи? Арзимайди...

Ҳамиднинг аччиқ-тиззиқ гапларидан олдинига ҳайратландик. Бироқ, вазиятни тўлиқ ўрганиб чиққач, унинг фикрига юз фоиз қўшилдик. Ҳамиднинг ўзи ҳам зиммасидаги масъулиятни унутиб қўйган. Чунки, ҳамроҳим ноҳия фирқа қўмитасининг йўриқчиси, кимё фанлари номзоди Инат Наҳатов у қилиши керак бўлган ишларни илмий асослаб тушунтириб бергач, у ҳам ерга қараб, сукут сақлашдан нарига ўтолмади.

Ҳақиқатан ҳам, шаҳардан шундоққина чиққан жойда, тозалаш иншооти ишламасдан бузилиб ётибди. Хлоратор лонии 100-К аппарати мутлақо ишлатилмасдан, янгилигича бузилиб, адо бўлган. Айрим эҳтиёт қисмлари олиб кетилган. Ўзи қаровсиз қолган. Бу ерда 2 та қувур ҳам қурилган экан. У ҳам олиб кетилган. Бир бочка хлор турибди. Ишлатилмаган, Ҳамид эса очиқ қўл билан ушлайди. Ўрганиб кетган. Хлораторга берилиши лозим бўлган ҳовуз бор. Оқава сув айланиб, бири-бирига ўтиб, махсус агрегат ёрдамида канализация суви хлорланиб, сўнгра, қувурлар ёрдамида ташқарига — белгиланган ёққа чиқиб кетиши керак. Аммо, бу ерда агрегатлар ишламасдан қолган. Шунинг учун 5 та ҳовуздаги чиқинди-ахлат сувлар ҳам моғорланиб кетган. Турли хил вируслар, бактериялар, чивин, пашшалар, ҳатто, ҳар бири 3-4 сантиметр келадиган қуртларнинг маконига айланган. Қўланса ҳидга туриб бўлмайди. Эпидемиянинг уяси. Бироқ, шундай бўлсада 100 килограммдан ортиқ хлор сақланмоқда. Сассиқ ҳид атрофга тарқалган бўлишига қарамасдан на санитария врачи, на эколог, на хлоратор бунга аҳамият бермаган.

Бир чақирим қуйида қувурдан сув чиқарилмоқда. Энг қизиқ ҳангомага ҳам шу ерда гувоҳ бўлдик. Негаки, шаҳар канализациясидан келган оқава-ахлат сувни қайта ишлайдиган, зарарсизлантирадиган махсус иншоот ишламагандан сўнг, оқава сувлар тўғридан-тўғри далага келиб қуйиладиган қувурларга улаб юборилган. Худди шу ерда — чиқинди сувлар чиқаётган қувурнинг оғзи томонига катта бочка қўйилган. Бочканинг ичи ахлатли сув билан тўлғазилган. Сўнгра, сувнинг ичига хлор солинган. Бочка жўмрагидан чиқиндига қайта сув оқизилган. Ана шу тариқа иш юритилмоқда. Кулишни ҳам, йиғлашни ҳам билмайсан, киши. Ҳамид Рўзиқуловнинг таъкидлашича, у ҳар куни оқавага бир марта бочкани тўлдиради:, бочкага эса қанча хоҳласа, ўшанча миқдорда хлор солиб қўяди. Унинг бутун вазифаси мана шу. Иншоотнинг ишламагани унга яхши. Тинчи бузилмайди. Ахир ишлаш шароитини яратиб бериб қўйишибди-да. Экология даҳшати билан унинг неча пуллик иши бор. Хуллас, Таллимаржон шаҳридан келаётган ифлос оқава кенг далага оқизилмоқда.

Энг ачинарли томони шундаки, ифлос, ахлатли сув натижасида ўсиб чиққан ўтўланлар билан озиқланаётган, ана шу оқавани ичаётган қўй-қўзилар, эчки-улоқлар сўйилиб, гўштини кишилар истеъмол қилмоқда. Бу фожианинг қандай оқибатларга олиб келишини тасаввур қилиб олаверинг.

Кенг дала бағрига сингиётган, қўй-эчкилар истеъмол қилаётган оқавами ёки эпидемия вирусларини тарқатувчи воситами?

Бизни ва Таллимаржон шаҳри аҳолисини худди мана шу саволнинг аниқ жавоби қизиқтирмоқда.

Жалол ЯХШИБОЕВ,
Нишон ноҳияси «Меҳнат байроғи» рўзномаси ходими.

Лидицни унутмайдилар

Езда Чехословакиянинг Лидиц қишлоғида бир кун меҳмон бўлган киши бу ердан сира кетгиси келмасди. Кўм-кўк ўтлоқлар, зангори осмон ва тоза ҳаво кишига ҳузур бағишларди. Бу гўзаллик немис-фашистларига ёқмади. 1942 йилнинг 9 июнь куни группенфюрер Френк полиция директори Герст Бемга телефон қилиб, Лидиц қишлоғи ҳақида қуйидаги буйруқни берди: «Ҳамма эркаклар отиб ташлансин. Барча аёллар концентрацион лагерларга жўнатилсин. Болаларни йиғиб, тезлик билан Германиядаги эсэсчиларнинг оилаларига юборилсин. Агар бу қўл келмаса, тарбиянинг бошқа усули қўлланилсин. Қишлоқ эса ёндирилиб, ер билан яксон қилинсин».

Фашист газандалари каллакесар бошлиғининг буйруғини яшин тезлигида адо этишди. Болаларни Кладно шаҳрига олиб кетишди...

Лекин Лидиц қайта тикланди. Унинг болалари дунёнинг турли бурчакларидаги тенгдош дўстларига тинимсиз мактублар йўллашади. Бу хатлар мазмуни битта: «Ҳеч қачон уруш бўлмасин. Лидиц фожиаси сира такрорланмасин. Одамлар, болаларни жаллодлардан асранг!».

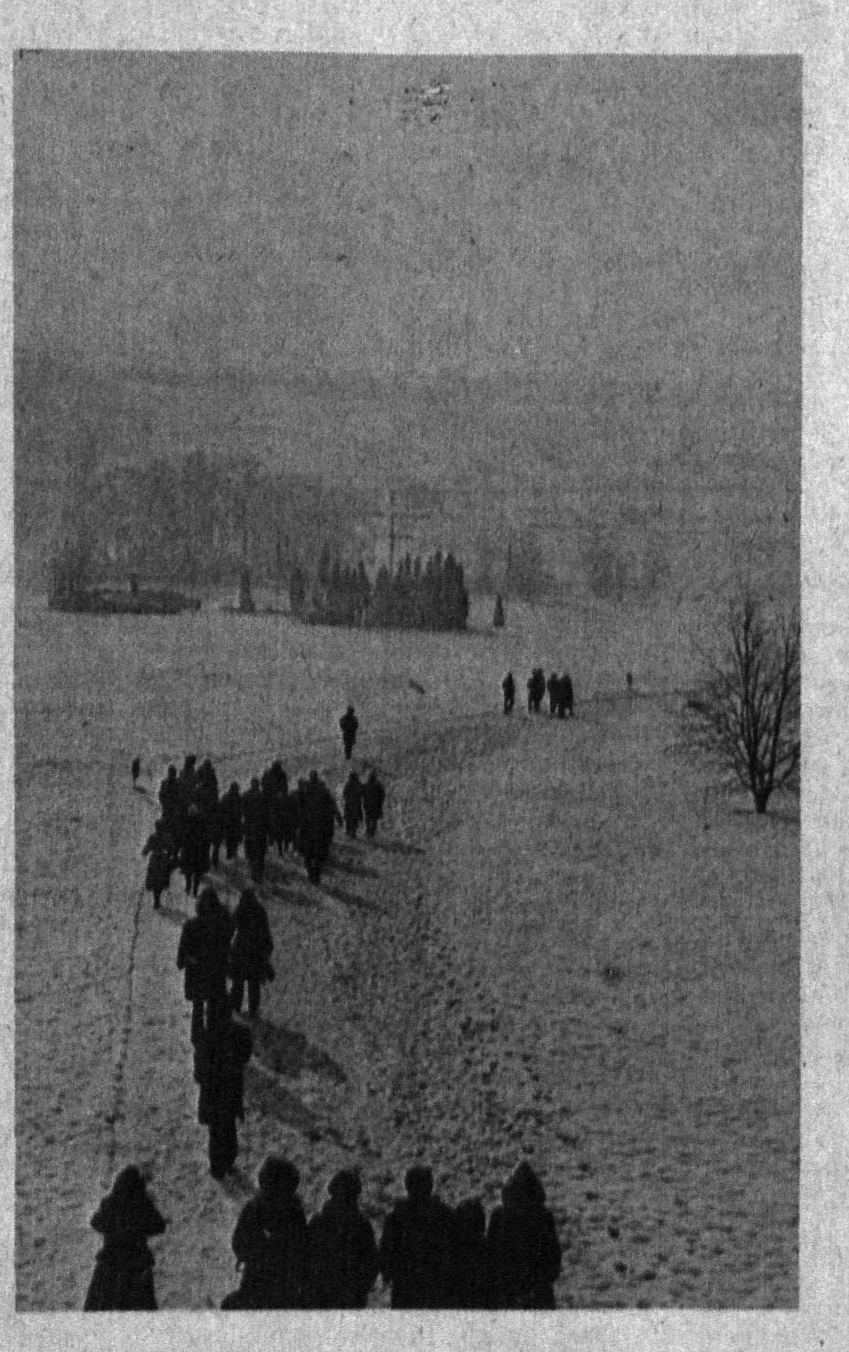

СУРАТЛАРДА: Совет жангчилари Лидиц қишлоғида ўрнатилган илк ёдгорлик олдида (1945 йил. Архивдан). Ҳозирги кунда ёдгорликни дунёнинг турли бурчакларидан келиб зиёрат қилишади.

Р. ЖАВВОРОВ.
Муаллиф суратлари.

ХАБАРЛАРДА ОЛАМ НАФАСИ

● ПРАГА. Чехословакия пойтахтида «Фуқаролар анжумани»нинг йиғилиши бўлиб ўтди. Икки кун давом этган йиғилиш кўпчилик овоз билан ташкилотни сиёсий фирқага айлантириш тўғрисида қарор қабул қилди.

● АФИНА. Бу ерда полиция ва анархистлар ўртасида давом этган тўқнашувлар тугади. Шаҳар ҳокимларининг ҳисоб-китобларига кўра можаро пойтахт хўжалигига 2 миллиард дирҳам зарар етказган.

● ХАНОЙ. Вьетнамда СПИД хасталиги билан оғриган биринчи бемор аниқланди. Ҳошиминлик 30 ёшли бу аёл ўзига тўқ оиладан бўлиб, Австралияга кетиш тараддудида эди.

● ТОКИО. Машҳур саёҳатчи Фумио Ниванинг Тинч океанидан ҳаво шарида якка ўзи учиб ўтишга бўлган уриниши фожиали тугади. Япониянинг ғарбий соҳили яқинида денгизга қулаган аппаратдан унинг жасади топилган.

● БУХАРЕСТ. Мамлакат пойтахтида бир неча минг кишилик намойиш бўлиб ўтди. Намойиш қатнашчилари Румыния Президенти ва ҳукуматини истеъфога чиқишини талаб қилдилар.

● МАГОДИШО. Сомали президенти Муҳаммад Сиад Барре шов-шувларга қарамай ҳамон ўз юртида. У ҳеч қаёққа қочиб кетгани йўқ ва Сомали ташқи ишлар вазири Аҳмад Муҳаммад Адемнинг гапига қараганда мамлакатдаги вазиятни назорат қилиб турибди.

● БАЙРУТ. Ливан президенти И. Храуи чет эллик дипломатлар ҳузурида сўзга чиқиб «Ливанда уруш тугади» деб ишонтирди. Ўз сўзини исботлаш учун Президент мамлакатнинг айрим ноҳиялари ўртасида алоқа тикланганини, оммавий қирғин ва отишмалар тўхтаганини, кўча ва йўлларда тўсиқлар олиб ташланаётганини мисол келтирди.

● ЛОНДОН. Буюк Британиянинг Лейбористлар фирқаси инсон ҳуқуқлари тўғрисидаги ҳужжатни эълон қилди. Фирқа сайловларда ғолиб чиқса мазкур ҳужжатни ҳаётга тадбиқ этишни мўлжаллаган.

(«XX аср кундалиги» марказий матбуот материаллари асосида тайёрланди).

РАНГ-БАРАНГ ОЛАМ

37 МЕТРЛИ ПИРОГ

● ЖАНУБИЙ Африканинг Норвуд шаҳрида яшовчи икки қиз ва уч нафар йигит икки ҳафта тайёргарликдан сўнг дунёда энг улкан пирог пиширдилар. Пирогнинг узунлиги 37 метр бўлиб, ярим йил аввал Сингапурнинг «Пицца хат» фирмаси ўрнатган рекорддан 3,1 метр ортиқ. Пирогни пишириш учун 29 соат сарфланди.

ФОЙДАЛИ МАСЛАҲАТ

● АНГЛИЯЛИК тадқиқотчиларнинг тажрибаси шуни кўрсатмоқдаки, тузни кам истеъмол қилиш, айниқса, қон босими борлар учун фойдадан холи эмас экан. Аниқроқ қилиб айтганда ҳар куни 3 граммдан ортиқ туз истеъмол қилмаслик керак. Бу одатдаги истеъмол доирасидан 4 марта кам.

Бемор аста-секинлик билан умуман тузсиз овқат ейишга кўникиши керак ва бу парҳезнинг бузилишига йўл қўйилмасин. Бундай тадбир қон босимини 25 фоизга камайтиради, деб ишонтирмоқда Булғориянинг «Орбита» ҳафталиги.

МАКТАБ КЎРМАГАН ҚАРИЯЛАР

● ГОМЕР ва Платонлар мамлакати бўлмиш Греция аҳолисининг 11,5 фоизи бугунги кунда ҳам ўқув ва ёзувни билмайди. 17 фоиз греклар чаласавод. Уларнинг бари шаҳарлардан узоқ музофотларда, яъни қишлоқларда яшашади. Деярли барчасини умрида мактабга қатнамаган қариялар ташкил этади.

ТАЙЁРАЛАР МУЗЕЙИНИ ОЧМОҚЧИ

● ВЕНГРИЯЛИК собиқ ҳарбий учувчи Шандар Фолди ҳозир металлом билан савдо-сотиқ қилади. Бундан ташқари у ўзига хос машғулот билан ҳам шуғулланади, яъни ҳисобдан чиқарилган яроқсиз тайёраларни йиғади. Ҳозиргача унинг коллекциясида 7 та тайёра мавжуд. Улар орасида бизнинг «МИГ—21» ҳарбий тайёрамиз ҳам бор.

Шандар Фолди келажакда мамлакатда ягона бўлган авиация музейини очмоқчи.

НАВОИЙНИ ТУШУНАМИЗМИ?

«Бир нарсани кўп ўйлайман: нима учун китобхон улуғ Алишер Навоий асарларини луғат билан ўқийди?» — деб савол ташлайди севимли ёзувчимиз Ўткир Ҳошимов. Ҳа, бугунги кунда фақат ёзувчи эмас, балки барча ўзбек ўз-ўзига шундай ҳаққоний савол беради...

Ҳақиқатан ҳам, Навоийни «буюк» деймиз-у, лекин унинг буюклигини асарлари тилини яхши «танимаганимиз» сабабли, исботлаб бера олмаймиз. Жонкуяр навоийшунос проф. Алибек Рустамов, ўзбек тили тарихининг билимдонлари — проф. Фаттоҳ Абдуллаев (марҳум), проф. Худойберди Дониёров, адабиётшунослар — проф. А. Қаюмов, проф. А. Абдуғаффоров, проф. С. Ғаниева, проф. А. Ҳожиаҳмедов, проф. А. Ҳайитметов, филология фанлари номзодлари Ё. Исҳоқов, Қ. Каримов, Т. Расулов кабиларни ҳисобга олмаганда, оддий халқ ва зиёлилар уёқда турсин, ҳатто тилчи ва адабиётчи мутахассислар ҳам Навоийни тўла тушунмаймиз. Ёзувчи Ў. Ҳошимов фикрига кўра, агар шоир ва ёзувчилар Навоий асарларини луғат ёрдамида ўқиётган ва уқаётган бўлсалар, бу — фожиа эмас эди...

Алишер Навоий — омма учун адабий ва бадиий жумбоқлигича қолиб келмоқда. Бунинг асосий сабаби нимада? Жавобимиз аниқ: она тилимизнинг «ўқ томири» кесиб қўйилганида — янги давр ўзбек тилининг «қўшимча илдизлардан» озуқа олишга мажбур бўлганида!

Ўзбек тили — қадимий, шу билан бирга, бадиий ва илмий анъаналарга бой тиллардан бири. Бу тилда жаҳонга машҳур бадиий обидалар, тарихий ва илмий рисолалар ёзилган. Бу тилда инсон руҳий, маънавий оламига оид барча тафаккур «мевалари» пишган. Айниқса, улуғ Навоий ижоди билан боғлиқ бўлган XV аср ўзбек адабий тили ўзининг юксак даражаси билан ажралиб туради. Ҳазрат Навоий асарлари тилида, ҳозирги хомаки ҳисоб-китобга қараганда, 26035 та сўз (бирлик сифатида) қўлланган. (Навоийшунос олим Баҳром Бафоев маълумоти). Буни жаҳон адабиётининг машҳур намояндалари тилига қиёслаб кўрайлик: А. С. Пушкинда 21197 та сўз қўлланган, демак, Навоий асарларида ундан 5 мингта сўз ортиқ. В. Шекспир асарларида 20 мингга яқин сўз бор эди — Навоийда бундан 6 минг сўз кўп. Навоий улуғ озарбайжон шоири Насимийга нисбатан 23 мингта ортиқ сўз қўллаган.

Навоий эски ўзбек адабий тилининг барча вазифа-услубларини беқиёс ривожлантирди, ўзбек илмий услубига асос солди (унинг «Муҳокаматул луғатайн» асари — тилшуносликнинг, «Мезонул авзон», «Мажолисун нафоис» асарлари — адабиётшуносликнинг нодир намуналаридир).

Аммо ҳозир Алишер Навоий яратган бой тил анъаналарининг изларини, ҳеч бўлмаса, бадиий услубда — шеърий ва насрий асарларимизда жуда кам кўрамиз. Ҳурматли мунаққид Иброҳим Ғофуров тўғри айтганидек, «бундан беш аср муқаддам ҳазрат Навоий бой ўзбек адабий тилини яратган эди. Аммо биз бу бебаҳо хазинадан фойдаланишни ўринлай олмадик». («Ёш ленинчи» газетаси, 1988, 20 январь). Ҳа, ўринлай олмаганимизнинг энг катта «айбдори» — эски ёзувдан айрилиб қолганимиз!

Аммо Навоийни ва умуман, эски ўзбек адабий тилини тушунмасликнинг, ўзбек тили луғат бойлигидан жуда кўплаб сўзларнинг истеъмолдан тушиб қолганининг сабабларини фақат эски ёзувдан ажраб қолганимизга боғлаб тушуниш ҳам адолатдан бўлмас.

30-йилларда ҳамма нарса инқилобий кўтаринки руҳга боғланганлиги, «Йўқолсин ўтмиш!», «Йўқолсин қолоқлик!» деб хитоб қилинса, омма ҳар қандай янгиликка ҳам тайёр бўлгани маълум. Мана шундай «янгилик ниқоби» тилда ҳам ўз салбий изларини қолдирди. Ўша қатағон йиллари кишиларнинг бир сўз учун, бир эскироқ тушунча учун отилгани, «Сибирь қилингани» ҳақида ҳозирги кексаларнинг гувоҳлигини кўп эшитганмиз.

Тарихий ҳақиқатни ҳисобга олганда, инқилоб арафасида ва социализм қуришнинг дастлабки даврида кўплаб русча инқилобий тушунчаларнинг ўзбекча сўзлар билан муқобил ифодаси халқимиз тилида бўлган эди. Акс ҳолда, Ҳамзанинг инқилобга хитоб қилувчи ва янги турмушни ёқловчи оташин шеърларида **революция** ўрнига — **инқилоб, совет** ўрнига — **шўро, пионер** ўрнига — **кашшоф, республика** ўрнига — **жумҳурият, секретарь** ўрнига — **котиб** каби сўзлар қўлланмаган бўларди.

Демак, сўнгроқ сталинча «миллатларнинг қўшилиб кетиши» ғояси кучга тўлган сари янгича инқилобий сўз ва тушунчаларни ифодаловчи миллий сўзлар чекланди ва сиқиб чиқарилди, ўзбек тилининг миллий сўз бойлигига путур етди. Шундай қилиб, ўзбек тили сўз бойлигидаги ички бузилишнинг, аждодларимиз асрлар оша қўллаб келган ва янги турмуш тушунчаларига бемалол муқобил келадиган кўплаб сўзлардан маҳрум бўлишимизнинг яна бир асоси юзага келди. Бу — классик тилимиз билан узвийликнинг бузилишига олиб келди.

Навоийни яхши тушунмасликка асос бўлган яна бир тарихий ҳақиқатни эслаб ўтмаслик инсофдан эмас. Маълумки, XVI асрда Ўрта Осиёга Шайбоний бошлиқ кўчманчи ўзбеклар бостириб келгандан сўнг феодал тарқоқлик, ижтимоий ва маънавий тушкунлик юз берди. Учта хонлик — Бухоро, Хива, Қўқон хонликлари юзага келиб, улар бир-бири билан узоқ вақт «суяк талашди». Иқтисодий ва маънавий тубанлашув барча соҳаларга салбиий таъсир қилди. Шу ўринда улуғ Навоийнинг бой тил анъанасини сақлаб қолишга ҳаракат қилган, унинг асарлари тилига луғатлар тузган кўплаб халқ маърифатчиларини, олимларини эсга олайлик, ижодкорларнинг Навоийнинг тил ва адабий анъаналарини давом эттиришга уринганларини ёдга олайлик... Аммо феодал қолоқлик шароитида юксак бадиий адабиёт ва бадиий тил тараққиёти юз бериши мумкин эмас эди. Навоий адабий тил анъанасининг тўлароқ сақланиб қолмагани асосларидан яна бири, демак, тўрт аср (XVI—XIX асрлар) давом этган турмушдаги ва маънавиятдаги тушкунлик эди.

XIX асрга келиб ҳазрат Навоийнинг бой тил ва адабий анъаналари фақат шеъриятда маълум даражада сақланган (Муқимий, Фурқатларнинг ғазалларини эсланг) аммо насрий услуб анча заиф ҳолга келиб қолган эди. Инқилоб арафаси ва ундан кейинги дастлабки даврларда пуристлар, пантуркистлар, панисломистлар, жадидлар каби сиёсий оқимлар ўртасида ўзбек адабий тили тақдири борасидаги тортишувларнинг сабаби мана шундай ҳолдан — яъни бу даврга келиб ўзбек миллий адабий тилида инқироз ва бош-бошдоқлик мавжуд бўлганидан эмасмикан?! Шу мураккаб даврда халқчил ижодкорлар ўз асарларини халқнинг жонли сўзлашув тилига суяниб ёзганликларида ҳам бир ҳикмат бордир?!

Кейинги пайтларда ўтмиш мерос ва унинг тил хусусиятларини ўрганишга муносабатнинг ёмонлиги хусусида кўп гапириляпти ва бу ҳақда тўғри ташвиш билдириляпти. Уларда ҳозирги ўзбек адабий тилини билиш ва ривожлантириш учун бадиий тилнинг гўзал намуналарини яратган

1

классик шоир ва ёзувчиларнинг, тилшунос ва луғатшуносларнинг маҳорати, услуби ва йўриғини чуқурроқ ўрганиш зарурлиги таъкидланяпти. Ҳақиқатан ҳам: «Янгича тафаккур илдизлари ҳам эртадан эмас, кечадан — тарихнинг теран қатламларидан озуқа олиши керак» (П. Қодиров). Бинобарин, ҳозирги замон ўзбек адабий тили масалаларини тадқиқ қилувчи жуда кўплаб илмий ишларнинг — номзодлик ва докторлик диссертациялари, айрим китоб ва мақолаларнинг нисбий (вақтинча) «муваффақияти»га қаноат ҳосил қиламиз, уларнинг тез «эскириб қолаётгани», муаллифларнинг «ўтмас пичоқ» эканлигига тоқат қилиб келамиз. Тил бўйича ёзилаётган ҳар қандай замонавий илмий тадқиқотда ҳам, маълум даражада, тарихий нуқтаи назар бўлишини унутамиз. Натижада, ўзбек тилининг ҳозири ва келажаги ҳақида айтилаётган кўпгина илмий «башоратлар» ҳаётий бўлиб чиқмаётир, ўша тадқиқотлар муаллифларининг савияси пастлигича қолаётир. Бундай ишлардаги хулоса ва натижалар ўзбек тилининг ўз ички хусусиятларидан (тарихий тараққиёт асосидан) келтириб чиқарилмай, балки бошқа тилни (кўпинча рус тилини) ўрганиш услубидан олинаётгани сабабли ҳам муваффақиятсиз бўлмоқда. Тилларнинг ички қурилиши бир хил бўлмаганидек, уларнинг илмий тадқиқот йўриғи ҳам фарқ қилиши зарур.

Шундай қилиб, ҳозирги ўзбек тилшунослиги ҳам она тилимизнинг ўз ўтмиши билан боғланишига, ундан маълум озиқ олишига яхшироқ ҳисса қўша олмаяпти.

Энди, аксинча, ўзбек тили тарихини ўрганишнинг ҳозирги ўзбек тили ва тилшунослигига қўшган ҳиссаси ҳақида.

Жумҳуриятимизда профессорлар У. Турсунов (марҳум), Ф. Абдуллаев (марҳум), А. Ғуломов(марҳум), А. Рустамов, Х. Дониёров, Ш. Шукуров, филология фанлари номзодлари О. Усмон, Т. Зоҳидов (марҳум) Қ. Маҳмудов, Қ. Каримов, Б. Бафоев каби фидокор тилшунос олимлар ўзбек тили тарихини ўрганиш бўйича улкан ишларни амалга оширган бўлсалар-да, ҳали бой адабий меросимиз тил нуқтаи назаридан ўз тадқиқотларини кутмоқда.

Яқин-яқинларгача талай ўзбек адабий хазиналарини ҳатто тил нуқтаи назаридан ўрганиш тақиқлаб келинди, эскича диний қарашлар урчиб кетади деб, кўплаб қўлёзмаларни тарихдан ўчиришга уруниб келинди. Ёзувчи Аҳмад Аъзам жуда ўринли айтганидек, уларни «жилла қурмаса, тил тараққиёти тарихи ёки ҳаттотлик намунаси сифатида ўрганишимиз керак. Халқимизнинг маънавий тарихида диний эътиқодлар ҳукм сурганидан кўз юмиш ҳақиқатга ҳам, объектив фаннинг вазифаларига ҳам зиддир». («Ўзбекистон адабиёти ва санъати», 1988, 15 июль).

Шу ўринда бўлиб ўтган бир воқеани эслаш ўринли кўринади. Ҳурматли олим, профессор Фаттоҳ Абдуллаев 60-йилларнинг охирида менга XV асрга оид қўлёзма — «Қиссаи Рабғузий» асарининг тил хусусиятларини ўрганишни номзодлик диссертация иши сифатида тавсия этдилар. Ленинграддаги Салтиков-Шчедрин кутубхонасидан «Қиссаи Рабғузий»нинг олимнинг ўзи бетма-бет, сўзма-сўз кўчириб олган матнини бердилар. Араб ёзуви сирларини мустақил ўрганиб, нодир текстнинг тил хусусиятларини тўрт йил давомида тадқиқ қилиб, диссертацияни ёзиб тамомладим. Иккита каттагина илмий мақола эълон қилинган, учта илмий доклад билан чиқилган, автореферати нашрга тайёрланган — диссертация ишим ҳимояга тайёр ҳолга келган эди. Лекин... Бир куни ҳурматли устозим кафедрага хомуш келиб, юқори фирқа органларида проф. Эргаш Рустамов масаласи кўрилгани (унинг адабиёт тарихига оид илмий ишларида диний ёдгорликлар тилга олингани айбланган эди) ва менга ишни ҳимояга қўйиш мумкин бўлмай қолганини айтиб, бошқа янги мавзу тавсия қилдилар.

Бу ҳаётий воқеани шунинг учун келтирдимки, биринчидан, қадимги матнлар дунёвийми, динийми — барибир, маданий мерос, уларни ўрганиш ва билиш керак, иккинчидан, мен мана шу диний «Қиссаи Рабғузий» асарини тўрт йил чуқур ўрганиб диндор бўлиб қолмадим, учинчидан, агар шу фикрим жоиз бўлса, динни лаънатлаш учун аввал унинг моҳиятини билиш керак экан...

Тарихий қўлёзмаларни ўрганиш ишида эски ёзувдан ажраб қолишимиз устига яна мана шунақа «тўсиқлар»нинг бўлиб келганлиги ҳам она тилимиз илдизларидан баҳра олишни қийинлаштирди.

Адабий меросимиз намуналарини ўрта ва олий матабларда ўқитишнинг ёмон аҳволи, дарсликлар ва бошқа нашрларда адабий ёдгорликлар матнларининг бузиб берилаётгани, уларнинг талқинидаги саёзликлар ва бошқа шу каби масалалар ҳам

2

ўзбек адабий тилининг табиий ривожидаги салбий оқибатларки, булар ҳақида, ҳозир жамоатчилик орасида кўп муҳокама-мунозара бўлаётгани учун, алоҳида тўхталмаймиз.

Агар биз йўл қўйилган камчиликларимизни тузатиш йўлидан борсак, ҳозирги ўзбек миллий адабий тилининг янада такомилига, юксак нутқий маданиятига эришамиз, жумҳуриятда ўзбек тилининг ижтимоий вазифасини кўтаришнинг катта имкониятларини юзага келтирган бўламиз. Айниқса, эски ўзбек ёзувини ўзлаштиришга қаратилган ишлар маданий меросимизни яхшироқ ўрганишга, она тилимизнинг ўтмиши билан ҳозирини боғлашга, сўз ва фикр бойлигимизнинг янада юксалишига йўл очиб беради.

Шунда биз классик ёзувчиларнинг бадиий маҳоратига тўла, мўъжизакор фикр, тийран фалсафа ва нафис санъаткорлик билан яратилган асарларининг теран ғояларини чуқурроқ англаймиз, яхши инсоний фазилатларга, ҳақиқий байналмилалликка эга бўламиз. Ахир, тарихимиздаги Алишер Навоий каби буюкларнинг ҳар бир асари — сўз санъатининг қандай катта мўъжизалари!..

Шу ўринда улуғ шоир ва мутафаккир Алишер Навоийнинг энг кичик шеърий шакл бўлган — рубоийларидан бир мисол келтираман ва ундаги коинотнинг улуғ зоти — инсон тили сеҳридан завқланишга даъват этаман. (Аммо, афсуски, уни биз — ҳозирги авлод дафъатан пайқай олмаймиз...)

Жонимдағи жим икки долингға фидо,
Андин сўнг алиф тоза ниҳолингға фидо,
Нуни доғи анбарин ҳилолингға фидо,
Қолган икки нуқта икки холингға фидо,

(«Ғаройибус сиғар»дан).

Шоир — эҳтиросли ва садоқатли ошиқ. Нози баланд маъшуқага интилиб, доимо зорланади, унга илтижо қилади. Ошиқ маъшуқанинг барча жабр-зулми ва азобларига чидаб келади, унинг висолига етишиш йўлида ҳамма нарсага тайёр!

Булар — ўзбек классик адабиётидаги ғазал, нома, мухаммас, мусаддас, мусамман, мураббаъ каби жанрларнинг умумий йўналиши...

Алишер Навоий юқоридаги рубоийда маъшуқага роз айтишнинг янада санъаткорона йўлидан боради: ўз «жон»ининг арабча ёзилишини қиёс қилиб, унинг ҳар бир ҳарфини севгилисининг энг гўзал белгиларига ўхшатади ва шунинг учун ҳам, «жоним»нинг ҳар бир унсури сенга фидо бўлсин», дейди.

Ўқувчи рубоийда арабча ҳарфлар замиридаги фикр муаммосининг моҳиятини англасагина, уни тушуниб етади.

Муаммо шундай ечилади»: «жон»имдаги жим» (унинг алоҳида ёзилиш шакли) сенинг икки «дол» (соч)инггa фидо бўлсин (Қаранг: Навоий даврида ҳам қиз ва аёлларнинг сочни икки ўрам қилиб ташлаб юриши одат бўлган экан!). Ҳақиқатан ҳам, арабча «ж»нинг шакли гўзал қоматли қизнинг ўриб ташлаб олинган сочининг кўринишига ўхшайди. «Ундан кейин келадиган «алиф» сенинг гўзал «ниҳол» (қомат)-ингга фидо бўлсин, «Алиф» ҳарфи бошқа ҳарфларга қўшиб ёзилмаса, чиндан ҳам, ёш ниҳол қоматга ўхшайди. Сўнгги «нун» ҳарфининг шакли, тескари тасаввур қаралса, ниҳол (ингичка, чиройли қош)га ўхшайди.

Мана, шоир «жон» сўзининг ҳар уч ҳарфини маъшуқанинг энг гўзал белгиларига ўхшатиб ва уларни фидо қилиб бўлди, лекин «жон»нинг ёзилишида яна иккита нуқта қолди. Шоир буни ҳам эътибордан соқит қилмади: ўша иккита нуқтани ҳам ер юзидаги ярашиб турган икки холга қиёс этди (нуқта холга ўхшайди) ва уни ҳам фидо қилди...

Чинакам вафодорликнинг, фидокорликнинг, садоқатнинг, чин инсонликнинг, камтарликнинг бундан ҳам ошиқроқ тасвири бўладими?! Бадиият, маҳорат, санъаткорликнинг бундан юқори минбари ҳам борми?! Ҳар бир бадиий асар эстетик маҳсул эканини ҳисобга олсак, улуғ Навоийнинг шу каби минглаб тўртликларидан, байтларидан, тўла асарларидан бирон заифлик топа оламизми?!

Қаранг, Навоий ўз асарларида жаҳондаги энг мураккаб араб ёзувидан (Ф. Энгельснинг таъбирича, «лаънати ёзув»дан) зорланмайди, ҳатто унинг хусусиятларидан бадиий тасвир воситаси сифатида моҳирона фойдаланади.

«Ўзбекистон ССЖнинг давлат тили ҳақида Қонуни»нинг 16-моддаси эски ўзбек ёзувини халққа ўргатишдек улкан қимматга эга бўлган улуғвор ишни бошлаб берди.

Эски ўзбек ёзувини ўрта, ўрта махсус ва олий мактабларда ўрганишни йўлга қўйиш ўзбек миллатининг илм-фани, маданияти ва маънавияти тарихида улкан қайта тикланиш жараёнини очиб беради. Чунки бугун биз асрлар давомида ўз миллий ёзувида (араб алифбоси асосидаги эски ўзбек ёзувида) илм-фани, маданияти, тили ва адабиётини беқиёс ривожлантирган ўзбек халқини шўро даврида бошқа ёзувларга мажбуран ўтказилишининг жуда катта ва ёмон оқибатларини кўриб турибмиз. Бу ҳодиса халқимизни ўз аждодларидан айирди, она тилимизнинг муҳим «илдизлари»ни узди, тарихни хиралаштиришга олиб келди, миллий эътиқодларимизни заифлаштирди, нутқий маданиятмиздаги ҳозирги салбий оқибатларининг асосий сабабчиларидан бири бўлди.

Эски ўзбек ёзувини ўзлаштиришга қаратилган ишлар маданий меросимизни яхшироқ ўзлаштиришга, илм-фан ва маданиятимизни табиий ривожлантиришга, она тилимизнинг ўтмиши билан ҳозирини боғлашга, сўз ва фикр бойлигимизнинг янада юксалишига катта йўл очиб беради. Шунинг учун ҳам, ўрта ва олий мактабларда «Эски ўзбек ёзуви»ни ўқитишни қайта йўлга қўйишнинг ташкилий, илмий-методик жиҳатларини алоҳида диққат-эътибор билан ҳал этишимиз зарур. Бу масалада яна эскича қарашлар, юзаки мулоҳазалар ғалаба қозонишига йўл қўймаслигимиз керак.

Ахир, уни ўрганишдан мақсад фақат арабча ҳарфларни танишдангина иборат эмас, балки шу ёзув ва имло сирларига чамбарчас боғланиб кетган эски ўзбек тилининг сеҳру жозибасини ҳам ўзлаштиришдир, шу ёзув ва тил орқали ўтмиш дурдоналаридан фойдаланишдир. Инсонни камолотга элтувчи энг муҳим омил — она тили. Эски ўзбек тилининг бой хазинасини ўрганиш ҳозирги тилимиз сўз бойлиги ва вазифа услубларига жило қўшади.

Иккинчидан, эски ўзбек ёзуви ва тили ёрдамида чанг босиб ётган минг-минглаб илмий, тарихий ва бадиий хазиналаримиздан баҳраманд бўламиз. «Тарих сабоқларидан таълим олмоқ керак», — деган эди Ленин. — Тарих — ғоят бой илм. Биз тарихга қанча кўп мурожаат этсак, бугун нима қилмоқ кераклигини тушуна борамиз».

Учинчидан, миллий руҳ барқ уриб турган тарихий ва маданий ёзма ёдгорликларнинг ўрганилиши ёшларимиз учун катта маънавий ва аҳлоқий тарбия вазифасини бажаради. Миллий анъаналарнинг тикланиши ҳозирги турмуш фалсафасини бойитади, кишиларнинг маънавий қиёфасини юксалтиради.

М. ҚОДИРОВ,
филология фанлари номзоди,
ТошДД доценти.

3

Иттифоқ бўйлаб

КАТТАЛАР, КИЧИКЛАР ВА... МИЛИЦИЯ

Пойтахт сари йўл олган кўплаб ёш «саёҳатчилар» кўрадиган биринчи диққатга «сазовор жой» балоғатга етмаганлар ишлари бўйича инспекция хонаси бўлаётир. Бу ерда уларни ё уй-уйларига жўнатиб юборишади ёки тартибни бузган бўлсалар, жавобгарликка тортишади. Бироқ шунга қарамай Москвага келаётган ўсмирлар оқими камаймаётир. Хўш, уларни бу катта шаҳарда нима ўзига тортаркин?

Албатта, латта-путта учун Москвага келиш ҳозир бефойда бўлиб қолди, чунки бу ерда ҳозир ҳеч нарса тополмайсан. Қолаверса қўлга тушаётган аксарият болаларнинг ота-онаси ичувчи ёки гиёвандлардир. Улар фарзандлари билан умуман қизиқишмайди. Ҳаттоки айримлари милицияга: «Буни нима қилсангиз қилинг, менга кераги йўқ», деб кетишади. Шундай шароитда ўсган бола, кўча боласи, кейинроқ жиноятчи бўлиб кетмаслигига бирор кафолат борми?

Ўсмирлик жуда мураккаб даврлиги азалдан маълум. Бу муаммо билан шуғулланувчилар эса деярли йўқ. Жамиятда рўй берган маълум воқеалардан сўнг болалар мактабга ҳам, аввалги идеалларга ҳам ишонмай қўйишди.

Хўш, уларни эгри йўлдан қандай сақлаб қолиш мумкин? Наҳотки уларнинг бирор жиноят қилишини кутиб, кейин қамалиб кетишига томошабин бўлиб туришдан бошқа илож йўқ бўлса?!

СУРАТЛАРДА: Бу қиз «Москва гўзали» кўригига келганди. Омади юришмагач, «бахти»ни вокзаллардан излаб юрибди; ўсмир ўғриликда шубҳаланмоқда.

В. ХРИСТОФОРОВ сурати (ТАСС).

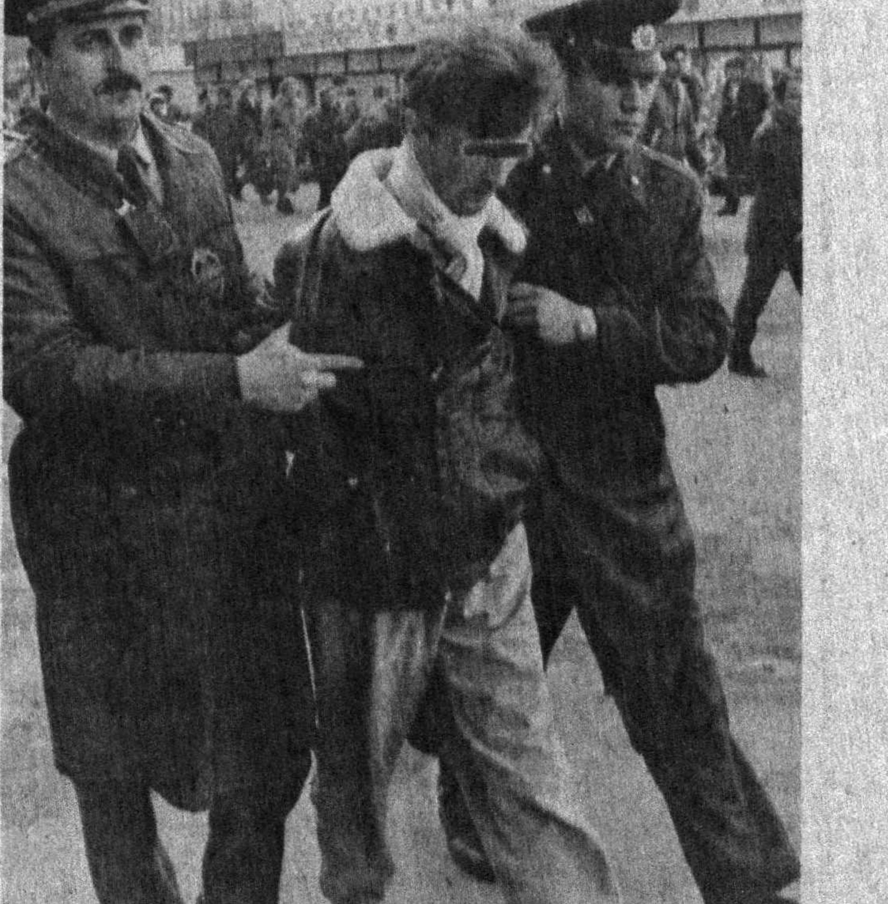

Иттифоқ бўйлаб

Хотира

УЛАР ЎЗ БУРЧЛАРИНИ БАЖАРДИЛАР...

(БАТАЛЬОН КОМСОРГИ ЁН ДАФТАРИДАН)

1944 йил августнинг охирларида Ғарбий Украинанинг Трояновка қишлоғига — шундайгина Польша чегарасига келиб тўхтадик. Қисмимизни бу ерга Руминиядаги Ясси-Кишинев операцияси жангларидан сўнг олиб келишганди.

Ўн кунча йўл юрган бўлсак, ҳар куни кечаю кундуз душман самолётлари тепамиздан кетмади. Икки марта эшелонимизни бомбардимон қилиб қанчадан қанча танкларимиз, тўпларимиз, «катюша»ларимизни ёндириб юборди. Бригада командири яраланди. Бундай вазиятда командирнинг яраланиши, ўлими энг оғир йўқотишдир.

Польша чегарасига етиб келганимизда қисмимиз жанг олиб бориш қобилиятига эга эмасди. Бунинг устига немислар варақалар ташлаб, аскарларимизга маънавий таъсир ўтказишга уринишарди. Равно шаҳридан хушхабар келиб қолди: «Қозоғистон» танкларида 1926-1927 йилларда туғилган комсомол жангчилар йўлга тушди. Кутиб олинглар» деб ёзилган эди бу хабарда. «Қозоғистон» деб ёзилган янги танклардан хушқомат, навқирон ўспиринлар тушиб саф тортишди. 200 дан ортиқ йигитларнинг тўрттасигина комсомол аъзолигига кирмаган экан. Янги келганларга «сибиряклар» деб ном бердик.

Комсомол бадалларини йиғмоқчи бўлиб билетларни қўлимга олганимда жангга биринчи кирган куним эсимга тушди. Менинг ҳам билетим ана шундай ялтираб турарди. Энди-чи?..

Батальон комсомолларининг биринчи йиғилишини ўтказдик. Янги комбат ва батальон командирининг сиёсий ишлар бўйича муовини билан танишдик. Эрта-индин бошланадиган жанглар ҳақида гаплашиб олдик. Жанговар буйруқда бизнинг 57-моторлашган бригада биринчи бўлиб Родзимин шаҳрига ҳужум қилиши, у ердаги концлагерда азоб чекаётган асирларни қутқариш, шунингдек Познань шаҳридаги маҳбусларни ҳам озод қилиш сингари жанговар вазифалар қўйилган эди.

Батальонимизга битта танк ротаси, танкка қарши отадиган 76 миллиметрли батареялар, пиёда аскарлар, миномётлар қўшиб берилди. Менинг комсомолларимдан кўпчилиги тўпчиларга, миномётчиларга, танк десантчиларига бўлиб-бўлиб ташланди. Уруш, қаерга юборса, ўша ерга боришга мажбурсан. Танкчиларнинг радиоприёмниклари ҳамда передатчикларидан 333 рақами эшитилади. Бу «Жангга олға!» деган сигнал эди.

Ватан озодлиги учун бўлган жанглар ортда қолди. Ниҳоят, Польша чегарасига ўтдик. Қишлоқлар бўм-бўш. Қочаётган немислар йўл-йўлакай ҳамма жойга ўт қўйиб, кўзга кўринган нарсаларни ёндирган. Жонжониворлар, қанчадан-қанча бегуноҳ одамларнинг мурдалари ётибди. Ўрмонларда тўшакларини қўлтиқлаган аёллар, норасида болалари билан уйига қайтишаяпти.

Танкчиларимиз, тўпчиларимиз концлагер қўриқчиларини узоқдан ўққа тутишди. Электр токли, тиканли сим билан ўралган лагер ичидан бир қўл, бир оёғидан ажраган турли миллат кишилари зўрға қадларини кўтариб келишарди. Немислар уларнинг қўл-оёғини атайлаб кесиб ташлаган экан. Тутқунликдан озодликка чиққанларнинг кўз ёшини ифодалашга сўз тополмайсан...

Радиоприёмникдан «Эҳтиёт бўлинглар, ўрмон ичкариларида, йўл ёқаларида, пистирмаларда яширинган немис танклари бизларни ўраб олмоқчи» деган шум хабарлар эшитилди. Биз йўл-йўлакай шубҳа қилинган жойларга бир-иккитадан снаряд ташлаб бордик.

Познанга етай деганда қизил байроқ қадаб олган немис танклари орқамиздан ота бошлади. Бизникилар ҳам ўрмонга яшириниб 500-600 метр масофадан туриб уларга қарши ҳужум бошладик. Бизлардан олдин ўтиб кетган танклар ҳам пистирмага яшириниб йўлимизни тўсган «Пантера» ва «Тигр»ларни қақшата бошлашибди. Кечагина келган пермлик Смирнов «Пантера»ни ёндириб юборганига хурсанд бўлиб бақираётгани шундоққина приёмникдан эшитилиб турибди. Машинамизнинг механик-ҳайдовчиси Примяк ўз тенгқурининг бу жасоратидан қувониб:

— Ўзи бўладиган бола. Смирновни ҳаммамиз жуда ҳурмат қилардик, — деди. Дарҳақиқат, Смирнов биринчи жангдаёқ «Қизил Юлдуз» орденини олишга муяссар бўлди.

Дарё бўйига танкларни яшириб, ёнилғиларни кўздан кечираётганимда немис варақаларига кўзим тушди. Улар «Шўроларнинг 2-гвардиячи танк армиясини ўраб олдик» деб ёзишган экан варақада. «Сибиряклар» ёш эмасми, бу гапга чиппа-чин ишониб анча бўшашиб қолгандай эди. «Бу навбатдаги фитна, фақат олға! Қуршовдаги 2-армия ҳозир немисларнинг «адабини беради» деб уларга далда бердик.

«Як-6»лар бомбардимончи-қирувчи тайёралар осмондан, қозоғистонликлар совға қилган «Т-34», «Катюша»лар тилга кириб Познанни ҳам озод қилдик. Поляклар бизларни қучоқ-қучоқ гуллар билан кутиб олишди.

Оғир ва шиддатли жанглардан кейин яна куч тўплаш учун ўрмонзорларга тўпландик. Танк мактабини битириб келган «сибиряклар»дан жуда кўплари орден ва медаллар билан мукофотландилар. Бир нечтаси ярадор, йигирма киши эса қаҳрамонларча ҳалок бўлди. Лекин ҳамма комсомоллар ўз бурчларини адо этдилар...

Раҳматилла ИСОҚОВ,
уруш ва меҳнат ветерани,
журналист.

Гулчеҳра МУРОДАЛИЕВА, Хўжанд вилоятининг Пролетар ноҳиясида туғилган, ТошДДнинг журналистика куллиётини тугатган. Айни пайтда «Саодат» ойномасида хизмат қилади.

Шеърлари жумҳурият матбуотида эълон қилинган.

Ёшлар ижоди

ИСМИМ НАДИР

Шоҳлар ўтди бу ғурбатдан—
менинг шоним ўтганчидир.
Ким англади ўз руҳини
топмас қадр — олмас қадр!..
Нишон қолмас на ёмғирдан,
на шамолдан, на майсадан...
Мен шафақ бағрида куйдим—
қолган надир, қолган надир!..
Ишқдир куйим бод айлади,
Гоҳ ғариб, гоҳ шод айлади.
...Мен исмимни ёд айладим—
исмим надир, айтинг, надир!..

* * *

Балки ҳали ўлдира олмас
Муҳаббатнинг заҳарли кучи...
Вужудимда кездин бўрон,
Юрагимда ҳаётнинг ўчи!..
Саҳар шудринг кечиб
кетётган
Сўқмоқдаги йўловчи мисол
Кетаяпман.

Юзларимда нам,
Қучоғимда ёлғизлик, малол.
Гуллар нега бошини эгар,
Йўллар чопар ортимдан
ҳориб!..
Мен барчани, ахир, кечирдим,
Кетдим — танҳо кўнглимни
олиб.
Балки...
Ҳали ўлдира олмас
Муҳаббатнинг заҳарли кучи!—
Кузатади имкрангина Ой,
Тебранади дарахтлар учи...

* * *

Кимгаки ишондим —
бир куни тондим.
Кимгаки зор эдим —
кутмадим бир кун.
Менинг қон кўксимни ҳар
кундуз ёрди, —
Менинг гуноҳимни кечирди
ҳар тун.
Сени кутмагандим,
Ишонмагандим.
Сен! —
нега Сен менга зор
ичардинг!..

ЛАБЛАРГА ТАБАССУМ УЛАШИБ

Жакбаралини кўрган одам унинг қизиқчи эканига асло ишонмайди. Ўзи оғир, босиқ, суҳбатдоши ким бўлишидан қатъий назар жиддий муносабатда бўлади. Шу билан бирга пурмаъно сўзлари, ажойиб ташбеҳлари билан сизни лол қолдиради, ҳайрон этолади. Аммо саҳнада бутунлай бошқа олам. Жакбаралининг ичакузди аскияларидан кулавериб чарчаб ҳам кетасиз ва бир неча кун хушнуд кайфиятда юрасиз.

Жакбарали Жўраев кулгисеварлар диёри бўлган Фарғона водийсининг Тўрақўрғон ноҳиясидаги Катта—Курама қишлоғида туғилиб вояга етди. Тўғри, болалигида ҳеч қачон қизиқчи бўламан деб ўйламаганди. Лекин кичик-кичик давраларда жўраларини Афанди латифалари, баъзан эса ўзи тўқиган ҳазил-мутойибали гаплар билан кулдириб юрарди.

М. Уйғур номидаги театр ва рассомлик санъати олий илмгоҳининг мусиқали драма куллиётида таҳсил олаётганда эса, таниқли санъаткорларнинг овозларига тақлид қилишга қизиқиб қолди.

— 1978 йил, олийгоҳнинг биринчи курсида ўқирдим, — хотирлайди Жакбарали. — Олма-отада мева терардик. Ишдан сўнг чўмилгани борганимизда курсдошларимга марҳум актёримиз Ҳамза Умаровнинг овозларини ўхшатиб бердим. Уларнинг қайта-қайта талаб қилаверишларидан ўзимда «нимадир» борлигини ҳис қилдим. Шундан кейин жуда узоқ ва кўп ишладим. Албатта, бу борада менинг тақлидчиликка бўлган ашаддий иштиёқим фойда берди.

Ж. Жўраев ўзига маъқул бўлган санъаткорларнинг овозларини ўхшатишни кунт ва сабот билан ўрганди, бунинг учун қанчадан-қанча тунларини ҳаловатсиз, беором ўтказди. Ниҳоят, 1983 йили ўз номерларини юрак ютиб томошабинларга ҳадя этди. Эндиликда унинг саҳнада Ўзбекистон халқ қизиқчилари Ғ. Ёқубов, Х. Лутфуллаев, О. Худойшукуров, жумҳуриятда хизмат кўрсатган артист О. Ҳайитоваларнинг худди «ўзлари» бўлиб куйлашини мухлислар узоқ давом этган қарсаклар билан қарши олишяпти.

— Жакбарали ака, сиз яқин йиллардан бери саҳнада қизиқчилик қилиб, одамларга кўтаринки руҳ ва ширин табассум улашиб келяпсиз. Қизиқчиликка «ғоиб» кетишингизга нималар сабаб бўлди?

— Фарғоналик Муҳиддин қизиқ Дарвишев мени биринчи бўлиб «йўлдан урган»лар. Тўғри, у киши сен қизиқчи бўлгин деб айтмаганлар, ўзим Муҳиддин аканинг халқимиз ҳаётидан олинган оддий, самимий ва беғараз аскияларини тинглаб ўрганиб, қизиқчиликка ихлос қўйгандим. Қолаверса, ўзингизга маълум, Наманган Давлат мусиқали драма театрида қабри нурга тўлгур раҳматли қизиқчи Рустам Ҳамроқулов билан бир неча йил бирга ишладим. Спектаклларда у кишига ҳамкор бўлардим, концертларда кичик-кичик интермедиялар, хандаларини биргаликда ижро этардик. Бир куни суҳбатлашиб ўтириб, Рустам акага ўзимнинг бир-икки номеримни ижро этиб бердим. У киши мени маъқуллаб, оқ йўл тиладилар...

— Наманганликлар сизни театр саҳнасида ҳам кўпгина спектаклларда турли характердаги инсонлар образини моҳирона талқин қилганингизнинг шоҳиди бўлганлар...

— Ҳа, мен кейинги вақтларда М. Ҳазратқуловнинг «Ҳақ сўз» пьесасида партком, А. Абдуваҳобнинг «Васваса» драмасида Маткарим, А. Шаламаевнинг «Алломанинг тақдири»да вазир, А. Хўжаевнинг «Сўфизода» спектаклида шоир Сўфизода ролларини ижро этдим. Буларни қандай талқин қилолдим, фақат холис томошабин баҳолайди.

— Вилоят, қишлоқларда яшаб, эл назарига тушиш ижод аҳли учун жудаям мушкул. Қачонки, пойтахтга келсангизгина...

— ...Сизга ҳамма эшиклар ланг очилади. Кўнглимдаги гапни айтдингиз-да, ука. Ҳақиқатан ҳам чекка-чекка қишлоқларимизда қанчадан-қанча иқтидор соҳиблари орзуларига етишолмай, дилларида армон билан яшаяптилар. Баъзилар бор-е, деб ўзларини бошқа соҳаларга уришса, санъатсиз яшолмайдиганлар қишлоқ клубларида, кичик-кичик маданият саройларида арзимаган маошга қаноат қилиб юрибдилар. Бироқ, ҳарқалай яқинда ўтказилган «Қизиқчи-90» кўрик-конкурси ҳам бўлса-да, истеъдодларни кашф этди.

— Дарвоқе, сизнинг ўзингиз ҳам ушбу беллашувда иштирок этдингиз. Олган таассуротларингиз қанақа?

— Мусобақада 107 киши қатнашди. Шундан атиги 14 қизиқчигина финалга етиб келди. Юқорида айтиб ўтдим, бундай тадбирларни ўтказиш савоб иш. Биз, жумҳуриятимизнинг турли вилоятларидан келган қизиқчилар бир-биримиз билан яқиндан танишиб ҳам олдик, ижодий ҳамкорлик қилдик.

— «Рақиб»ларингиз ҳақида қандай фикрдасиз?

— Дўстларингиз ҳақида денг. Конкурсда етакчи ўринларни эгаллаган Ҳожибой Тожибоев ва Соҳибжон Мамасолиевларга очиғи, тан бердим. Ҳ. Тожибоевнинг репертуаридаги кундалик ишлатилиб турадиган сўзлар, иборалар кенгроқ ўрин олган ва бу жуда табиий чиққан. Соҳибжонда ҳам ажойиб иқтидор бор экан.

— Энди қандай янги нарсалар тайёрлаяпсиз, мухлисларингизга?

— Яқинда Ўзбекистон халқ ҳофизи, ҳурматли санъаткоримиз Шерали Жўраевнинг «Карвон» қўшиғини уйғур, қозоқ, грузин, тожик, қорақалпоқ, инглиз, ҳинд ва бошқа тилларда Бахтиёр Жалилов, Ёдгор Исмоиловлар ҳамкорлигида ижро этдим. Тақлидчиликни ҳам йиғиштириб қўйганим йўқ. Худо хоҳласа, яқин кунлар ичида томошабинларга Ўзбекистон халқ ҳофизлари К. Раҳимов, Б. Ҳамдамов, Ўзбекистон ССЖда хизмат кўрсатган артистлар Н. Ҳайдаров, О. Отажоновларнинг овозларини ўхшатиш ҳаракатидаман.

— Қизиқчи бўлиш орзусида юрган ёшларга қандай тилаклар билдирасиз?

— Нима ҳам дердим, аввало бу ишнинг жуда катта меҳнат ва машаққат, ижод, изланиш талаб қилишини ҳар томонлама ўйлаб кўришсин. Бирдан бир тилагим: майда-чуйда гапларга ўралашиб қолмай, бачканаликдан йироқ бўлишсин...

Жакбарали ҳар гал қизиқчилик қилиш учун саҳнага чиққанида аввало улуғ рус адиби Чеховнинг: «Одамнинг пешонаси етти қарич бўлгани билан ҳазил-мутойиба, юмор, кулгини тушунмаса, у ақлли ҳисобланмайди», — деган доно гапини такрорлаб қўяди. Тошкентдаги Халқлар Дўстлиги саройида ўтказилган «Қизиқчи-90» жумҳурият беллашувида у Ҳасан Йўлдошев номидаги махсус мукофотга сазовор бўлди.

Оиласи, ширин-шакар уч фарзанди бор. Эндигина ўттиз ёшга қадам қўйяпти. Биз унга мухлислари дилини шод айлагувчи, руҳини кўтарувчи янги-янги номерларни кутиб қоламиз.

Шуҳрат ДЕҲҚОН.

ҚАНЧА ИШТИРОК ЭТАДИ?

Футбол мавсумининг бошланишига ҳам саноқли кунлар қолди. Олий лига вакиллари 10 март куни майдонга чиқишса, Оврупо кубоги совринлари учун кураш олиб борадиган командалар 6 мартда чорак финал ўйинларини бошлашади.

Ўтган йилги мусобақаларда дастлабки босқичлардаёқ рақибларига қараганда суст ўйин кўрсатган «Днепр» ва «Черноморец» командалари майдондан бош эгиб чиқиб кетишди. Хўш, бу йил мамлакатимиздан нечта команда унда иштирок этади? ССЖИ 1990-91 йилги мавсумда 5,600 балл тўплаб Оврупо давлатлари ичида бешинчи ўринни эгаллаб турибди.

1991 йил УЕФА Кубоги 21-маротаба ўтказилади. Мамлакатлардан қанчадан команда иштирок этиши белгиланди. Жумладан, ОФЖ, Италия, Испаниядан — тўрттадан, ССЖИ, Бельгия, Португалия, Фарангистон ва Голландиядан — учтадан, Руминия, Шотландия, Швеция, Югославия, Австрия, Швейцария, Чехословакия, Финляндия, Булғория, Греция, Можаристондан иккитадан жамоалар қатнашади. ОДЖ масаласига келсак ундан иккита жамоа иштирок этиши лозим эди. Икки Олмония қўшилганлиги муносабати билан бу масала кейинроқ кўриб чиқилади. Бошқа мамлакатлардан эса биттадан жамоа УЕФА Кубогида иштирок этади.

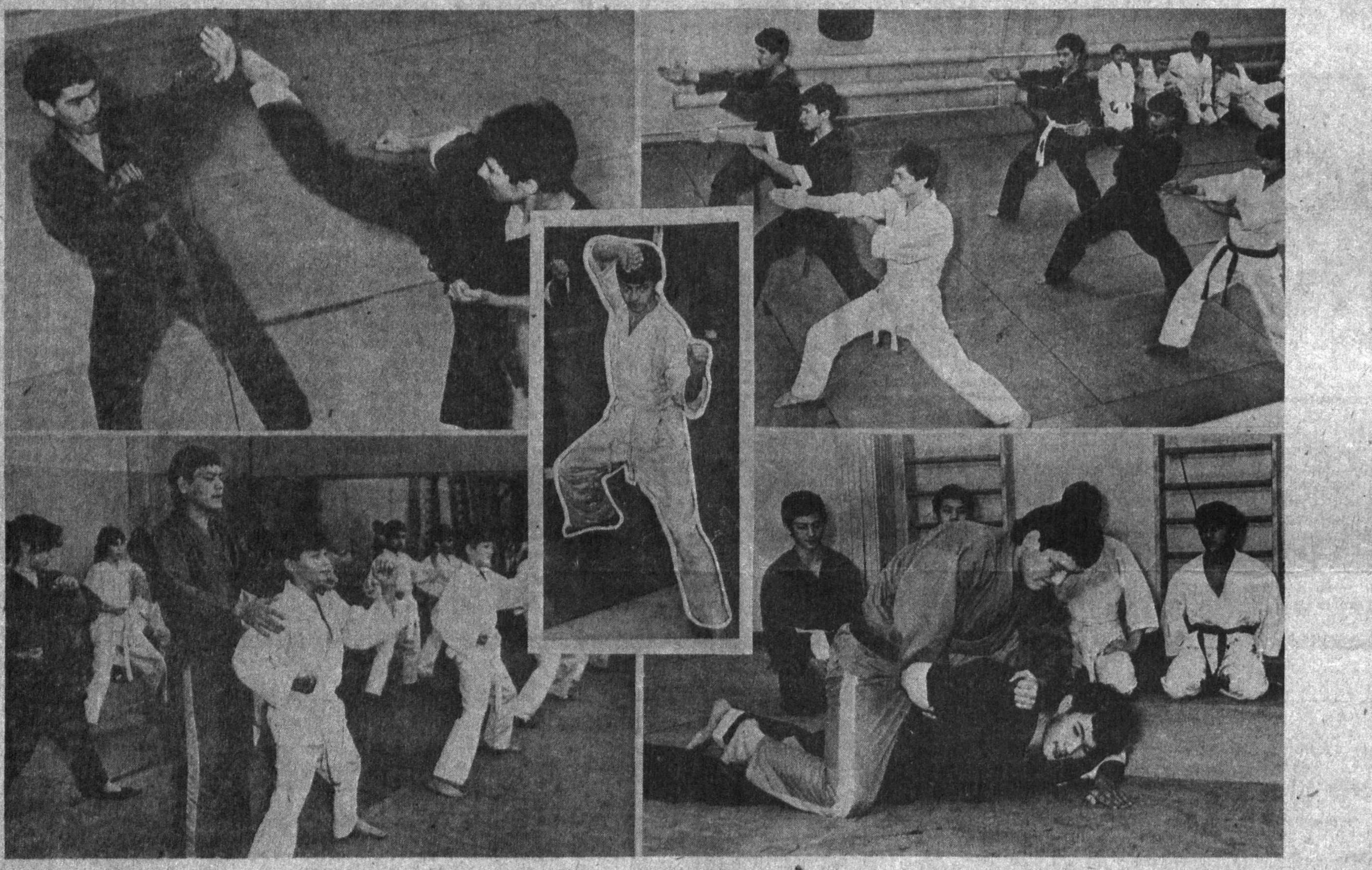

Шарқликлар учун яккама-якка олишув унчалик янгилик эмас. Чин, Жанубий Қурия, Япония давлатларида, айниқса, бу спорт ўйинлари ҳозир анча оммавийлашган. Мамлакатимиз хусусан жумҳуриятимизда якка курашнинг таэквон-до, каратэ, у-шу турларига катта аҳамият берилмоқда. Тошкентдаги «Динамо» клубида фаолият кўрсатаётган ўз-ўзини ҳимоя қилиш тўгараги ёшларни ҳарбий хизматга тайёрлайди. Ушбу тўгаракка Алишер Илҳомов тренерлик қилмоқда.

СУРАТЛАРДА: машғулот пайти лавҳалари акс эттирилган.

Суратчи И. ШЕРБЕК.

БАЛЛИ, ЙИГИТЛАР!

Пахтачи ноҳиясидаги Карл Маркс номли жамоа хўжалиги пахтакорлари бир ташаббус билан чиқишди. Ҳадеб уйда ўтиравергунча бир кучимизни синашиб кўрсак-чи! Ахир эрта-индин кеч бўлади, дала юмушлари...

Ташаббус ноҳия комсомол ва спорт қўмиталари томонидан маъқулланди. Шу тариқа шаҳид кетган байналмилал-жангчилар хотираси учун волейбол мусобақаси бошланиб кетди. Уч босқичда давом этган мусобақаларда ноҳиядаги деярли барча хўжаликлар қатнашишди.

Ҳал қилувчи ўйинда Карл Маркс ва Зиёдин номли жамоа хўжаликлари волейболчилари майдонга тушишди. Омад ташаббускор командага насиб этди. «Ғалаба» жамоа хўжалиги вакиллари учинчи бўлишди.

«НУРАФШОН»НИНГ РАҚИБЛАРИ

Бухоронинг «Нурафшон» командаси иккинчи лига шарқий минтақада қуйидаги командалар билан беллашадиган бўлди: «Копет-Доғ» (Ашхобод), «Вахш» (Қўрғонтепа), «Олға» (Фрунзе), «Океан» (Находка), «Сахалин» (Жанубий Сахалин), «Амур» (Благовешченск), «Кузбасс» (Кемерово), «Динамо» (Барнаул), «Звезда» (Иркутск), «Трактор» (Павлодар), «Экибастузчи» (Экибастуз), «Шахтёр» (Қарағанда), «Целинник» (Целиноград), «Восток» (Усть-Каменогорск), «Жетисув» (Толдиқўрғон), «Химик» (Жамбул), «Мелиоратор» (Чимкент), «Сўғдиёна» (Жиззах), «Автомобилчи» (Қўқон), «Косонсойчи» (Косонсой), «Сурхон» (Термиз).

«ИЖОДКОР» ЯНА МАЙДОНДА

Шу кунларда ҳаваскор-футболчилар ўртасидаги Тошкент шаҳар мини-футбол чемпионати журналистлар диққат-марказида турибди. Сабаби, бу ерда жумҳуриятимиз футбол ишқибозларига яхши таниш бўлган «Ижодкор» футбол командаси ҳам илк бор кучлилар билан беллашмоқда.

Кўпчиликнинг хаёлидан кечиши мумкин: «шу журналистлар ҳам қизиқ-да. тинчгина асарини ёзиб ўтирса бўлмайдими, барибир футболчилардек ўйнай олишмайди-ку». Футболни унчалик ўйнай олмаслигимиз бор гапдир, лекин тер тўкиб саломатликни тиклашга не етсин.

Ҳозирча «Ижодкор» икки ўйин натижаларига (битта ғалаба ва битта мағлубият) кўра кейинги ярим финал босқичига чиқди. Мини-футбол бўйича Тошкент шаҳар чемпионати 25 январгача давом этади.

16 ЯНВАРЬ — ЧОРШАНБА

● ЎзТВ I

9.00 Кўрсатувлар тартиби. 9.05 «Табиат ва биз». Кинопрограмма. 10.00 Баскетбол бўйича ССЖИ чемпионати. «Узстроймеханизация» — «Спартак» (Луганск). 10.35 «Ўзбек тилини ўрганамиз». (такрор.). 11.05 «Республика мулки». Бадиий фильм. 1-серия. (М. Горький номли киностудия).

* * *

18.00 Кўрсатувлар тартиби. 18.05 Янгиликлар. 18.10 «Мис тоғ бекаси». Мультфильм. 18.30 Мактаб ўқувчилари учун. «Санъат ғунчалари». 19.00 «Кооператорлар». Телефильм. 19.30 «Ахборот» (рус тилида). 19.45 Тижорат хабарлари. 19.50 «Асрлар қаъридан». 20.30 «Ахборот». 20.50 Ўзбекистон телевидениеси ва радиоси дуторчи қизлар ансамблининг концерти. 21.30 Москва. «Вақт». 22.15 «Шундай студия бор...». «Ўзбектелефильм» студиясининг 25 йиллигига бағишланади. 23.35 Янгиликлар. 23.45 Эртанги кўрсатувлар тартиби.

● ЎзТВ II

19.00 Кўрсатувлар тартиби. 19.05 «Довон». Телефильм. 19.25 «Билим сарчашмаси» (рус тилида). 20.10 «Тошкент» студияси кўрсатади. «Шаҳризоданинг саволлари».

ДУШАНБЕ КЎРСАТАДИ.

21.30 Москва. «Вақт». 22.15 «Ҳаёти деҳот». Тележурнал. 23.05 «ГАИ инспектори». Бадиий фильм.

● МТ 1

7.00 «Тонг» (120+30). 9.30 Долзарб репортаж. 9.45 «Спрут-4». Олти серияли телевизион бадиий фильм премьераси. 3-серия. 11.25 «Степа-денгизчи». Мультфильм. 11.50 Болалар мусиқий клуби. 12.30 «ТСН». 12.45 «Сўз». Адабий-бадиий программа.

* * *

15.30 «ТСН». 15.45 «Шаҳар чеккасидаги шифохона». Йигирма серияли телевизион бадиий фильм. 2-серия — «Қўрқув». 16.10 Ю. Слесаров чалади (фортепьяно). 16.55 Мультфильм. 17.05 Болалар соати (инглиз тили дарси билан). 18.05 «Мурад Кажлаев. Оҳанглар ва йиллар». Телевизион ҳужжатли фильм (Шимолий Осетия ва Доғистон телевидениеси). 19.10 «Правда» кўчаси». Совет жамиятининг ахлоқий жиҳатлари ҳақида телеочерк. 19.50 «Спрут-4». Олти серияли телевизион бадиий фильм премьераси. 3-серия. 21.30 «Вақт». 22.15 «Сўз». Адабий-бадиий программа. 21.00 Фестиваллар, конкурслар, концертлар.

Тунги телевидение

01.00 «Қизгинам». Телевизион бадиий фильм. 2-серия. 02.25 «Янгра, гармонь!». Вологдадан кўрсатилади. 2-қисм.

Меросимизни ўрганамиз

ТЎСИЛГАН ОҚИМ

XIX аср охири ва XX асрнинг бошларида Ўрта Осиё, Қрим ва Россиянинг мусулмон минтақаларида маърифатпарварлик ғоялари билан майдонга чиққан жадидизм ўз даврида прогрессив оқим эди. Бироқ мустамлакачи чор Россиясининг ҳукмдорлари меҳнаткаш халқ онгини уйғотиб, зулм, зўрлик ва эксплуатацияга қарши бош кўтаришга тайёрланаётган жадидчиликни қаттиқ қоралаганлар. Чунки улар меҳнаткаш халқ орасида илм-маърифатни ёйиш, савдо-сотиқ-тижорат ишларини яхшилаш, мамлакатни демократик йўл билан бошқариш масалаларини ўртага ташлаган эдилар. Партия, давлат, жамоат арбоби Файзулла Хўжаев ўзининг «Жадидизм» номли нуфузли рисоласида бу оқим фаолиятига, унинг матбаачилик ва ноширлик ишларига тўғри ва ҳаққоний баҳо берган эди. «Жадидларнинг мафкура соҳасидаги асосий талаблари ва вазифалари, — деб ёзган эди Файзулла Хўжаев шу рисоласида, — турк-татар тилларида нашр этилган дунёвий адабиётларни ёйиш, халқ маорифининг Ўрта аср ҳолатини ҳозирги замон талабларига жавоб берадиган дунёвий маориф системаси билан ёппасига алмаштириш ва цензурани заифлаштириш, матбуот эркинлигига эришиш йўли билан фанатизмга қарши кураш олиб боришдан иборат эди. Иқтисодиёт ва маъмурият соҳасида жадидлар солиқларни камайтиришни талаб қилдилар. Лекин бу талаб очиқ-ойдин қўйилмади».

Жадидлар халқ орасида маърифатни кенг тарғиб этиш ниятида ўзларининг матбуот нашрлари — рўзнома, ойномаларига эга бўлишлари керак эди. Матбуот учун улар курашдилар. XIX асрнинг 80-йилларида Қримда татар маърифатпарвари, жадидчиликнинг асосчиси Исмоил Гаспиринский раҳбарлигида рус ва татар тилида «Таржимон» рўзномаси чиқарилди. Унинг саҳифаларида жадидизм ғоялари кенг тарғибот этилиб, Ўрта Осиёга ҳам етиб келган эди. Буларни олиб ўқиган Ўрта осиёлик маърифатпарвар жадидлар ҳам ўзларининг матбуот нашрларига эга бўлишга ҳаракат қилдилар. 1905 йил рус буржуа инқилобидан кейин Ўрта Осиёда жадидчилик ҳаракати янада фаоллашди. Ўрта Осиё халқларининг кўзга кўринган маърифатпарвар сиймолари Маҳмудхўжа Беҳбудий, Мунавварқори Абдурашидов, Исмоил Обидий, Абдурауф Фитрат, Садриддин Айний, Абдулвоҳид Мунзим, Икромча Домлалар жадидчилик ғояларини ёйиш мақсадида вақтли матбуот ва нашриёт ишларига алоҳида аҳамият бердилар. Жадидлар 1905—1917 йиллар ичида Тошкент, Самарқанд, Хива, Когон, Фарғона, Бухоро, Қўқон каби шаҳарларда ўзларининг ўнлаб рўзнома ва ойномаларини нашр этишга муваффақ бўлдилар. Турли оқимлар, хилма-хил қарашларга эга бўлган «Тараққий», «Шуҳрат», «Осиё», «Туджор», («Савдогар»), «Вақт», «Садои Фарғона», «Нажот», «Ҳуррият», «Садои Туркистон», «Бухорои шариф», «Турон», «Турк эли», «Улуғ Туркистон» каби рўзномаларни чоп этдилар.

Тадқиқотчиларимиз айниқса, Ўрта Осиё халқларининг машҳур маърифатпарвар сиймоси, ношир ва тижоратчи Маҳмудхўжа Беҳбудий томонидан Самарқандда чиқарилган «Ойина» (1912—1915), Татаристоннинг Оренбург, Қозон шаҳарларида чоп этилган «Шўро» (1908—1917) ва Қозонда нашр этилган «Маориф», Бокуда чиққан «Мулла Насриддин» номли жаридаларнинг тарихи ва ижодий кўламини атрофлича ўрганишлари лозим. Бизнингча, юқорида санаб ўтилган ўнлаб рўзнома ва жаридалар саҳифаларида босилган илм-маърифат, мактаб, маориф, дин ва исломиятга доир энг яхши материалларни йиғиб, алоҳида тўплам ҳолида нашр эттириш мақсадга мувофиқдир. Юқорида номлари саналган нашрларнинг кўплари жумҳуриятимиз кутубхоналари, музейларида йўқ. Сал вақтдан кейин буларнинг умуман йўқолиб кетиш хавфи бор. Шу боис дахлдор ташкилотлар фурсатни қўлдан бой бермай, ноёб китоблар, тарихий ҳужжатларни сақлаш ва уни ўрганиш ишларини зудлик билан бошлаб юборишлари лозим.

Мажид ҲАСАНОВ.

Бош муҳаррир Жаббор РАЗЗОҚОВ.

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ: Муқаддас АБДУСАМАТОВА, Зиёвиддин ОРТИҚХЎЖАЕВ, Карим РАҲИМОВ, Фаррух РАҲИМОВ (бош муҳаррир ўринбосари), Зайниддин РИХСИЕВ (масъул котиб), Қурбон ЭШМАТОВ.

Таъсис этувчи: Ўзбекистон ЛКЁИ Марказий Қўмитаси
(УЧРЕДИТЕЛЬ ЦК ЛКСМ УЗБЕКИСТАНА)

Рўзнома 1925 йил 8 февралдан чиқа бошлаган.

БЎЛИМЛАР: ёшлар сиёсати — 32-57-93; ижодкор ёшлар — 32-55-96; табиат ва экология — 32-57-52; иқтисодиёт ва тижорат — 32-58-47; ахлоқ ва ахборот — 32-57-52; спорт ва ватанпарварлик — 32-55-81; халқ таълими — 32-58-48; хатлар ва оммавий ишлар — 32-56-57; қабулхона — 32-56-58.

Манзилгоҳимиз: 700083. Тошкент, Ленинград кўчаси, 32-уй.
Индекс: 64607.
380.000 нусхада чоп этилади.

Кўлёзмалар ҳамда суратлар муаллифларга қайтарилмайди ва таҳлил этилмайди.

Рўзномамиз ҳафтанинг сешанба, чоршанба, жума, шанба кунлари чиқади.

Яна рўзномада кўришгунча!

Ўзбекистон Компартияси Марказий Қўмитаси нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси

Буюртма: 4731.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12